

PARGAS STAD

GENERALPLAN FÖR PARGAS CENTRUM

Utredning över kommersiella och offentliga tjänster

31.1.2019

Pargas stad, Miljöavdelning, Planläggningsenhet

(Översättning)

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

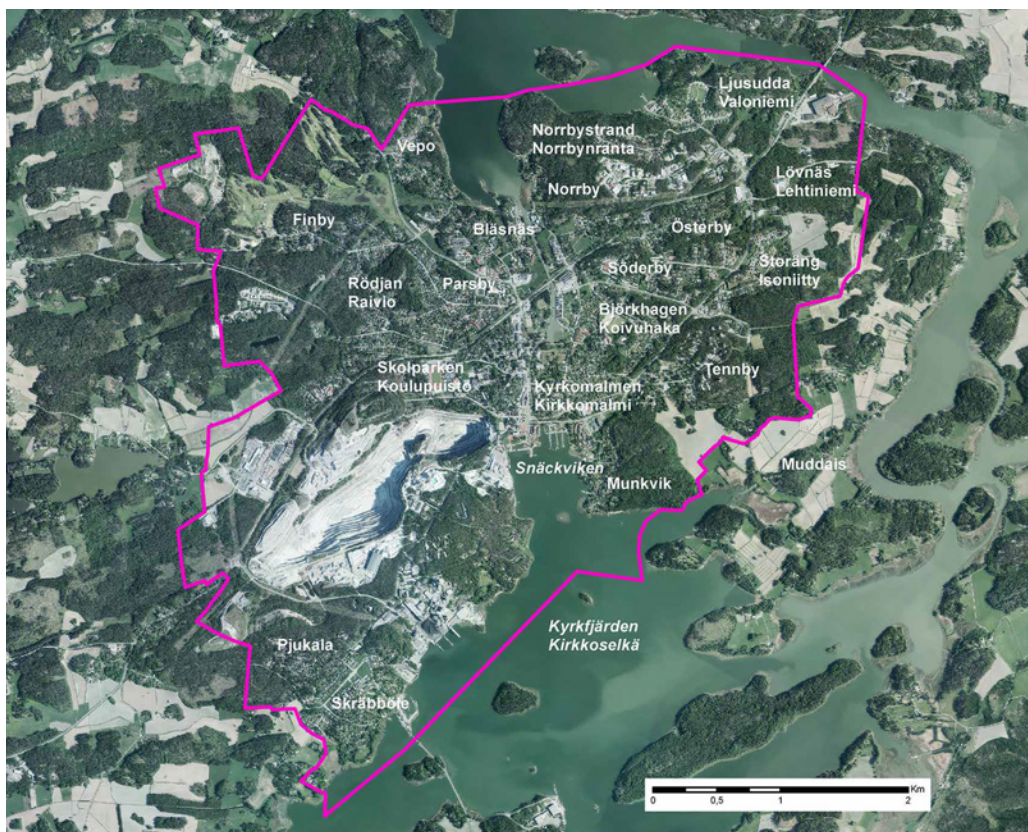
1. INLEDNING	2
2. UTGÅNGSLÄGET FÖR PLACERING AV TJÄNSTER	3
2.1 Landskapsplan	3
2.2 Generalplan	4
3. EFTERFRÅGAN PÅ TJÄNSTER	5
3.1 Befolkningen	5
3.1.1 Befolkningsmängd och placering	6
3.1.2 Befolkningens åldersstruktur	7
3.1.3 Befolkningsutveckling	8
3.1.4 Befolkningsprognoser	10
3.2 Fritidsboende	10
3.2.1 Fritidsbostädernas antal och läge	10
3.2.2 De fritidsboende som användare av tjänster	11
3.3 Turisterna	12
3.4 Arbetsplatser	13
3.5 Trafik och tillgänglighet	16
4. NULÄGE FÖR KOMMERSIELLA TJÄNSTER	18
4.1 Handels servicenät och den kommersiella strukturen	18
4.2 Projekt inom handel	21
4.3 Detaljhandels omsättning	21
4.4 Detaljhandels köpkraft	22
5. NULÄGE FÖR OFFENTLIGA TJÄNSTER	24
5.1 Skolor och daghem	24
5.2 Social- och hälsovårdstjänster samt ungdomstjänster	24
5.3 Äldreomsorg	27
5.4 Kultur-, idrotts- och fritidstjänster	27
5.5 Kollektivtrafiken	28
5.6 Övriga offentliga tjänster	29
6. SLUTSATSER	29
Källor och bakgrundsmaterial	31

1. INLEDNING

En ny generalplan för centrum i Pargas kommunområde sammanställs som bäst i Pargas stad. Planområdets gränsdragning granskades hösten 2018 och nu inbegriper planområdet centralorten och hela det detaljplanerade området, men inte glesbygdsområdena runt centrum. Denna utredning över tjänsterna i Pargas har gjorts för att stå som bakgrundsmaterial för generalplanen och målet med den är att ge bakgrundsinformation om nuläget och utvecklingsutsikterna när det gäller tjänster. I utredningen ser man över både kommersiella och offentliga tjänster i planområdet och i hela kommunområdet Pargas, d.v.s. i området som omfattade Pargas stad före kommunsammanslagningen 2009. Också det nuvarande området för Pargas stad med en vid skärgård fungerar delvis som en nivå för granskning. I utredningen jämförs även läget i Pargas med Kimitoön. Dessa två skärgårdsstäder bildar tillsammans Åbolands ekonomiska region, som ofta granskas som en helhet på landskapsnivå.

I utredningen behandlas först faktorer som inverkar på tjänsternas placering och efterfrågan, som t.ex. planläggning och invånarnas åldersstruktur samt befolkningsutveckling. I Pargas inverkar förutom de fast bosatta invånarna även de fritidsboende och turisterna på efterfrågan av tjänster, och därför överses dessa grupper separat. Efter att man sett över de faktorer som inverkar på efterfrågan ser man över de kommersiella tjänsterna, särskilt dagligvaruhandeln och specialvaruhandeln. Till sist ser man över de mest centrala offentliga tjänsterna, bl.a. dagvård och grundläggande utbildning samt social- och hälsovårdstjänsterna. Största delen av de offentliga tjänsterna som granskas i utredningen produceras av staden, men en del produceras också av staten, privata aktörer eller olika aktörer som samarbetar. Vissa tjänster inom bl.a. äldreomsorgen produceras nuförtiden av den privata sektorn, men för tydlighetens skull granskas de i samband med offentliga tjänster.

Utredningen har utarbetats av planläggningsenheten i Pargas stad på basis av litterära källor, myndighetsregister och statistik samt terrängbesök och kartgranskningar.

Området för generalplanen för Pargas centrum

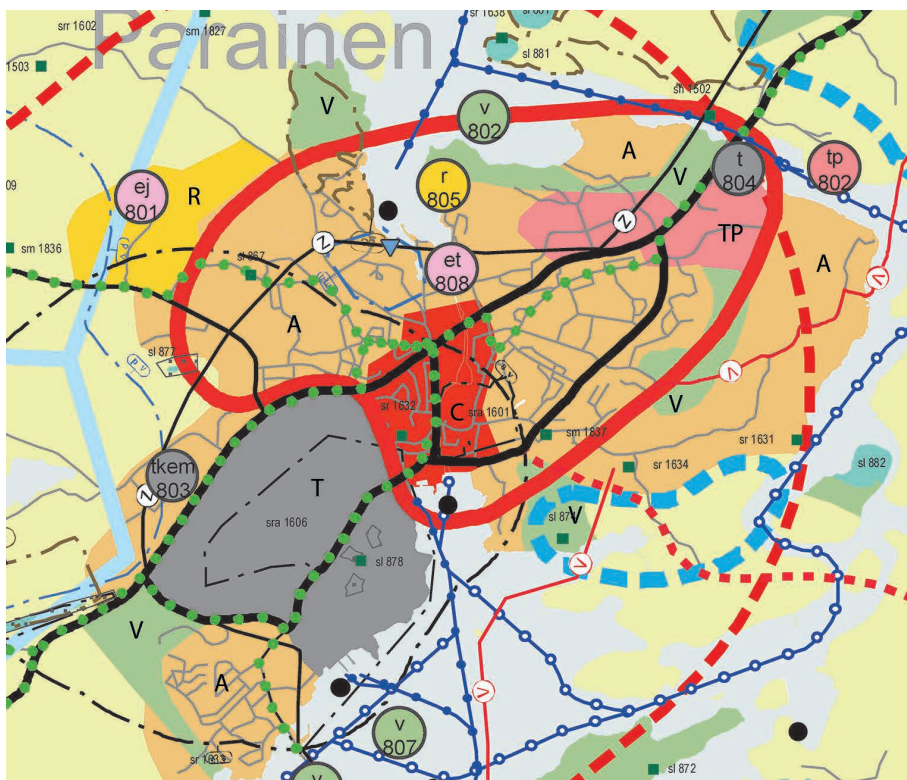
2. UTGÅNGSLÄGET FÖR PLACERING AV TJÄNSTER

I markanvändnings- och bygglagen samt i de riksomfattande målen för områdesanvändningen definieras principerna för placeringen av tjänster och utvecklandet av samhällsstrukturen. Markanvändnings- och bygglagen ställer innehållsmässiga krav på planläggningen, och för tjänsternas del ställer den dessutom specialkrav på detaljhandeln. Den högsta planenivån där bestämmelser tillämpas är landskapsplanen som för sin del fungerar som rådgivande dokument när kommunen uppger general- och detaljplaner.

2.1 Landskapsplan

Landskapsplanen är en central utgångspunkt när det gäller tjänster. Den styr centralnätets utveckling och utplaceringen av centrumfunktionerna och de kommersiella tjänsterna på en landskapsmässig nivå. I Pargasområdet gäller landskapsplanen för Lojoregionen, Åboregionens kranskommuner, Åboland och Vakka-Suomi som fastställdes 2013 samt etapplandskapsplanen för tätorternas markanvändning, service och trafik som godkändes sommaren 2018. För tjänsternas del uppdaterade etapplandskapsplanen den ursprungliga landskapsplanen enligt bestämmelserna som gäller i markanvändnings- och bygglagen gällande detaljhandel. Bestämmelserna som gäller handel i markanvändnings- och bygglagen har ändrats senast 2017 och därför har det varit möjligt att genast ta i beaktande de nyaste lagförändringarna i etapplandskapsplanen.

Det centrala i etapplandskapsplanen är tätorterna och harmoniseringen av samhällsstrukturen i dem samt att öka dragningskraften och livskraften. Man försöker nå målen genom att bl.a. märka de centrala tätortsområdena med beteckningen målområden för stadsutveckling. Målområden för stadsutveckling är i första hand utvecklingsbara tätortsområden som har en stor betydelse för hela områdets stadsutveckling. Även Pargas centralort har fått denna beteckning. Pargas ses i etapplandskapsplanen som ett regionalt centrum med en väl fungerande kollektivtrafik, och där man borde öka tätortsområdenas dragningskraft genom att utveckla olika former av centrumböende nära tjänster (Egentliga Finlands förbund 2018b).

Utdrag ur sammanställningen av landskapsplanerna för Egentliga Finland (karta: Egentliga Finlands förbund 2018c)

Landskapsplanerna styr markanvändningen också med traditionella områdesbeteckningar. Centrumområdena med eventuella utvidgningsområden är anvisade som områden för centrumfunktioner (C). I Pargas utsträcker sig området för centrumfunktioner från gästhamnen till Vapparvägen och från skolcentret till Kyrkoesplanaden och Kalkvägen. Tjänsterna inom handeln bör styras i första hand till området för centrumfunktioner, men en egentlig dimensioneringsberäkning har inte presenterats.

De delar av tätortsområdena i Pargas som ligger utanför centrumfunktionerna är huvudsakligen anvisade som områden för tätortsfunktioner (A). I områdena för tätortsfunktioner finns bl.a. bostäder, regionala servicecentraler och arbetsplatsområden. I landskapsplanen ses de här områdena som garantier för att förutsättningarna för närtjänster kan säkras. Tätortsområdena borde komprimeras så att befolkningmängden ökar, områdets trivsamtet och dragningskraft ökar och att servicenivån är tryggad.

Norrbyåsens och Lövnäs industriområden anvisas i landskapsplanen som områden för arbetsplatsfunktioner (TP) och dagbrottet och området i Malmnäs är anvisade som områden för industrifunktioner (T). Områden som i landskapsplanen är anvisade för arbetsplatsfunktioner är betydande områden för offentlig eller privat service samt industriella områden som med tanke på den regionala strukturen eller trafiken utgör centrala, utrymmeskrävande koncentrationer för kontorslokaler. Typiskt för och speciellt när det är fråga om arbetsplatsområden som finns i målområden för stadsutveckling, är att de blir allt mer servicebetonade (Egentliga Finlands förbund 2010b och 2018b).

I etapplandskapsplanen fastställs att den nedre gränsen för en regionalt betydande storenhet för daglig- och specialvaruaffär samt för en mycket utrymmeskrävande specialvaruaffär är i målområdena för stadsutveckling i Pargas 6 000 kvadratmeter våningsyta. Utanför målområdet för stadsutveckling är den nedre gränsen för regionalt betydande detaljhandel 4 000 kvadratmeter våningsyta, som motsvarar den i markanvändnings- och bygglagen fastställda gränsen för storleken på stora detaljhandelsenheter (Egentliga Finlands förbund 2018b). I nuvarande situation och enligt definitionen i landskapsplanen finns det inte i Pargas regionalt betydande enheter inom detaljhandeln.

I etapplandskapsplanen har regionalt betydande områden för handel utanför områden för centrumfunktioner märkts med beteckningen målområde för utveckling av detaljvaruhandeln. De storenheter inom detaljhandeln som står utanför området har utmärkts med speciella målbeteckningar. Ingendera av dessa beteckningar finns i Pargas område.

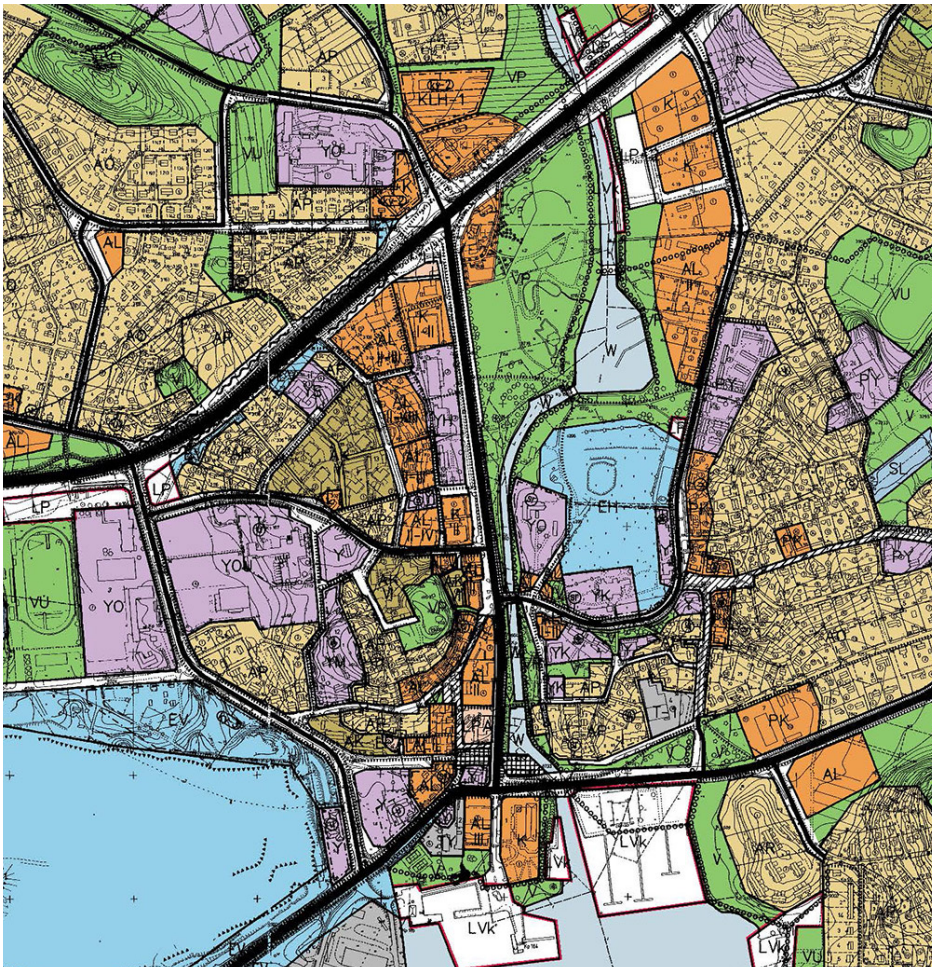
2.2 Generalplan

För Pargas centrum och gränsområdena gäller delgeneralplanen för centrumregionen i Pargas som fastställdes 1995. Generalplanen är mycket detaljerad och användningsändamålen för kvarteren i centrum har närapå utmärkts som i en detaljplan. I generalplanen har det inte anvisats ett område för centrumfunktioner. De centruminriktade funktionerna är placerade i områden med en mängd olika planbestämmelser. Tjänsterna för handel finns vanligtvis placerade i generalplanen i områden för bostads-, affärs- och kontorsbyggnader (AL), affärs- och kontorsbyggnader (K) samt i områden för enskild service och administration (PK). Förutom dessa kan det finnas tjänster i områden för service och bostäder (PA), affärs- och industribyggnader (KLT) samt i områden för affärs- och servicestationsbyggnader (KHL).

För offentliga tjänster finns det utsatt kvartersområden med nio olika planbestämmelser (Y, YH, YO, YU, YOU, YS, YM, YK, PY). Största delen av de offentliga tjänsterna som skolor, stadshuset och hälsovårdscentralen finns fortfarande i de kvartersområden som de satts in på 1990-talet. I planen finns dock flera områden där verksamheten redan tagit slut på, men som reserverats för både

offentliga och privata tjänster. Områden för enskild service och administration som t.ex. anvisats för många närbutiker motsvarar inte dagens användningsändamål efter att den kommersiella verksamheten har tagit slut.

Som bäst håller man på att göra en ny och mera strategisk samt allmänt utformad generalplan för centrum. Som en utgångspunkt för generalplaneringen är att Pargas utvecklas som en regional centralort för Åboland och skärgården och att markanvändningslösningarna görs med sikte på en harmonisering av centrumstrukturen. Målet med planen är bl.a. att utveckla servicen och att trygga arbetsplatserna, samt att få trafiklösningar som fungerar bättre och att öka möjligheterna att bo i centrum. Meningen med den nya planen är att kärncentrum är ett område för centrumfunktioner, vilket gör det möjligt att på ett smidigare sätt placera in servicen i området.

Utdrag ur delgeneralplanen för centrumregionen i Pargas (Pargas stad 1994)

3. EFTERFRÅGAN PÅ TJÄNSTER

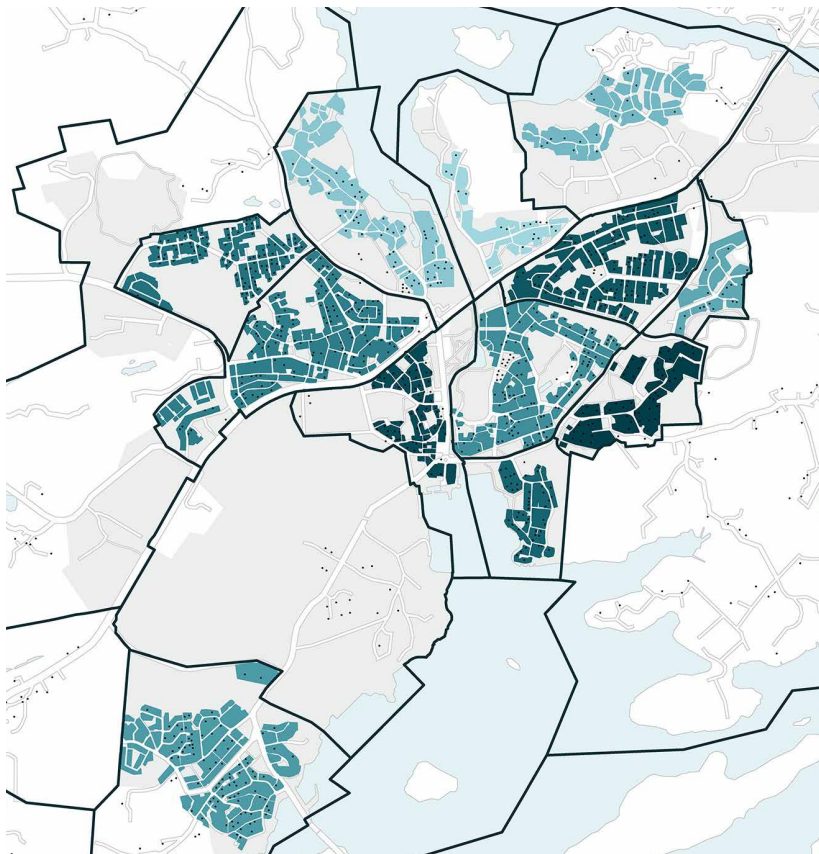
3.1 Befolkningen

Befolkningens mängd, placering och åldersstruktur är centrala faktorer när det gäller efterfrågan på och placering av såväl offentliga som kommersiella tjänster. Befolkningsökningen eller befolkningsminskningen och förändringar i åldersstrukturen är centrala trendförändringar som det ska fästas uppmärksamhet vid i planeringen av servicenäten. Förändringarna i befolkningens åldersstruktur syns bl.a. i konsumtionsvanor, köpkraft och i behovet av olika tjänster. Befolkningen minskar och åldras i Pargas, och det skapar allt mer utmaningar gällande tjänster i framtiden ifall utvecklingen inte ändrar riktning.

3.1.1 Befolkningsmängd och placering

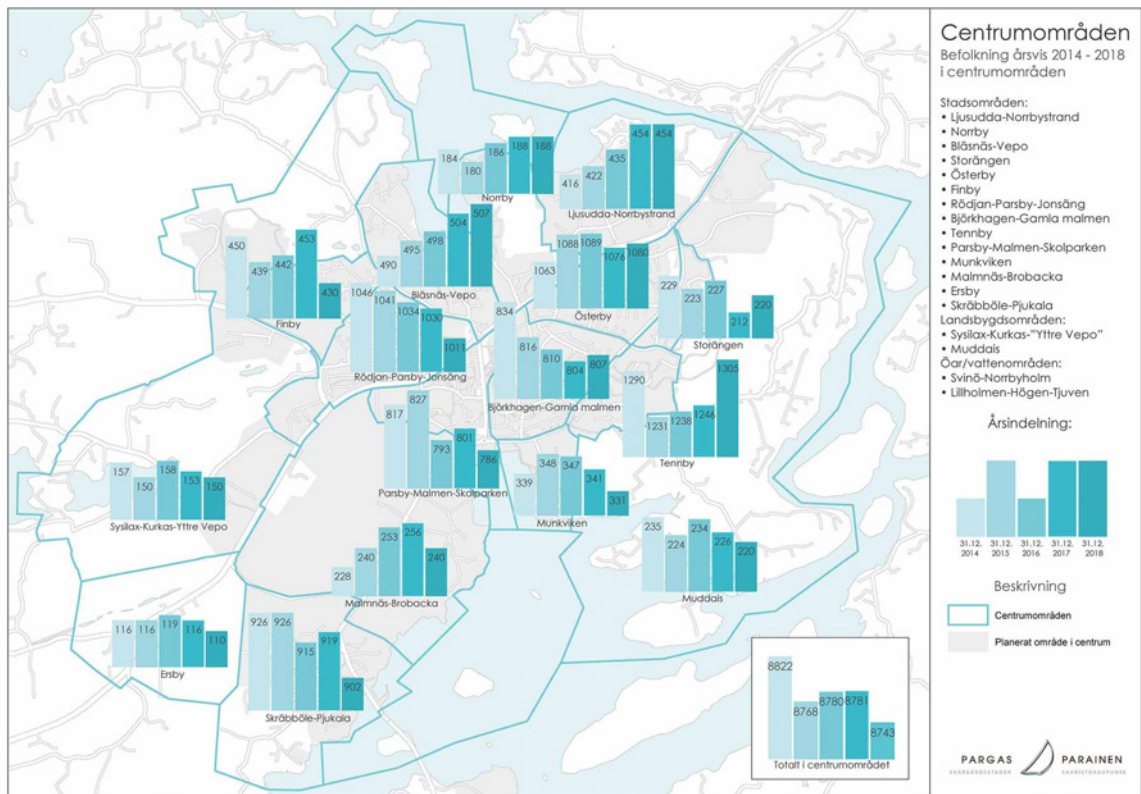
I hela den ekonomiska regionen i Åboland bor 22 078 invånare, varav 15 285 i Pargas stads område och 6 793 i Kimitoöns kommun (2017). I Pargas har befolkningen utbredd sig vidsträckt ut i skärgården, men majoriteten av invånarna, ca 12 300, bor i Pargas kommunområde. Av dem bor ca 10 700 personer, d.v.s. två tredjedelar av hela stadens befolkning, i postnummerområdet 21600 som täcks av Pargas centrum och närliggande öar. Av dessa invånare bor största delen, ca 8 800, alldeles nära centrum, i ett område som täcks av den gällande generalplanen för centrumregionen. Ca hälften av den vidsträckt skärgårdsstadens befolkning bor alltså i småhus- och höghusområden runt Pargas centrum.

Befolkningstätheten i Pargas är högst i höghusområdena i centrum och Tennby. I småhusområdena är befolkningstätheten högst i de gamla småhusområdena i Österby och Munkviken som har bebyggts fr.o.m. 1930-talet. I nya egnahemshusområden som Storängen, Vepo och Ljusudda är befolkningstätheten betydligt lägre, ställvis bara ca hälften av mängderna i Österby.

Befolkningstätheten i bostadsområdena nära centrum. De mörkaste områdena är tätast bebodda, de ljusare är glesare bebodda.

I hela Pargasområdet minskar befolkningsmängden just nu, men om man granskar stadsdelsvis hittar man också områden där befolkningen växer. I Pargas kommunområde koncentreras befolkningstillväxten till de nya småhusområdena norr om centrum. Mellan åren 2014 och 2018 har befolkningsmängden ökat med sammanlagt 55 personer i områdena Bläsnäs–Vepo och Ljusudda–Norrbystrand. I området Malmnäs–Brobacka i närheten av kalkindustriområdet har befolkningsmängden ökat fram till slutet av 2017 när industriföretagen sålde bort arbetarbostäderna som de ägde. I Tennby höghusdominerade område har befolkningsmängden varierat mer än i andra områden, men för närvarande ökar befolkningsmängden starkt. I andra områden nära centrum har befolkningsmängden hållit en jämn nivå eller sjunkit en aning.

Befolkningmängden i Pargas tätort delområdesvis 2014–2018

3.1.2 Befolkningens åldersstruktur

Befolkningen åldras, nativiteten går ner och försörjningskvoten försvagas i hela landet och Pargas är inget undantag från trenden. Befolkningen i Pargas är äldre än befolkningen i Finland i medeltal. Pargasbornas medelålder är 45,8 år när den i Egentliga Finlands landskap är 43,3 år och i hela landet 42,7 år (Statistikcentralen 2018k). I Kimitoön är befolkningen ändå ännu äldre än i Pargas med en medelålder på 49,3 år.

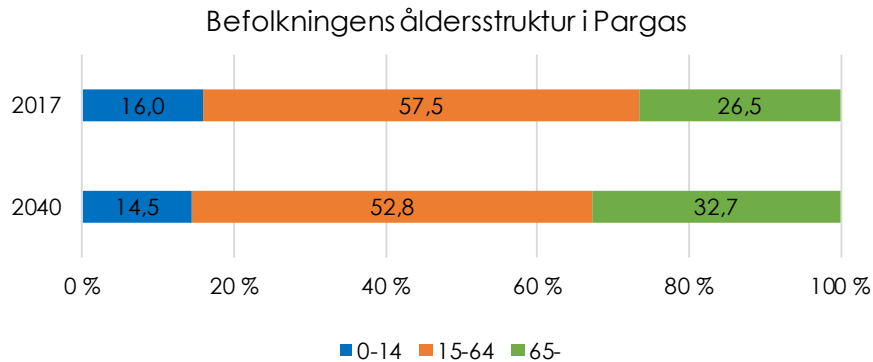
I området för nuvarande Pargas har över 65-åringarnas andel av befolkningen ökat jämnt fr.o.m. 1990-talets mitt, och på 2010-talet har takten ökat varje år när de stora årsklasserna har blivit äldre. Samtidigt har speciellt 15–64-åringarnas andel av befolkningen betydligt minskat. Över 65-åringarnas andel har ökat sedan kommunsammanslagningen 2009, och den del av befolkningen som är i arbetsför ålder har minskat med ca tusen personer. I slutet av 2017 var andelen barn (0–14 åringar) 16 %, studerande och personer i arbetsför ålder (15–64-åringar) 57,5 % och över 65-åringar 26,5 % av befolkningen (Statistikcentralen 2018j). Enligt befolkningsprognosen 2014 kommer åldersstrukturen i Pargas att förändras så att det 2040 kommer att finnas 14,4 % 0–14-åringar, 52,8 % 15–64-åringar och 32,7 % över 65-åringar. Den del av befolkningen som består av äldre växer alltså fortfarande samtidigt som den del av befolkningen som består av barn, unga och personer i arbetsför ålder minskar.

Åldersgrupp	Pargas	%	Kimitoön	%
0-14	2439	16,0	887	13,1
15-24	1451	9,5	569	8,4
25-64	7343	48,0	3159	46,5
65-74	2374	15,5	1194	17,6
74-	1678	11,0	984	14,5
Sammalagt	15285	100	6793	100

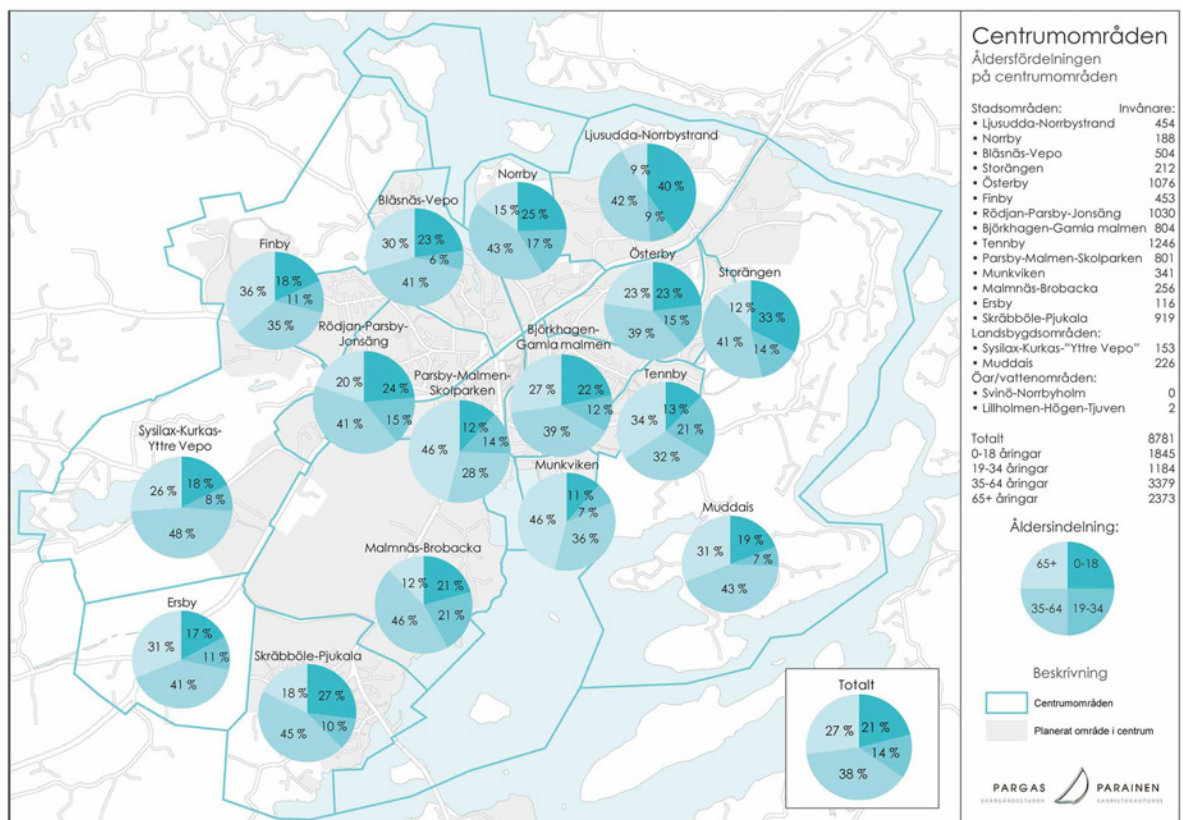
Befolkningens åldersstruktur i Pargas och Kimitoön 2017 (Statistikcentralen 2018j)

Stadsdelsvis betraktat är det typiskt att de nya småhusområdena urskiljer sig från de äldre bostadsområdena vad beträffar befolkningens åldersstruktur. I de nya områdena finns det mest barn och personer i arbetsför ålder, t.ex. i områdena Ljusudda-Norrbystrand är 40 % barn, 51 % personer i arbetsför ålder och över 65-åringar finns det bara 9 %. I kärncentrum och Munkviken är relationstalet omvänt, barn endast 11–12 % och över 65-åringar 46 % av befolkningen. I de andra stadsdelarna är situationen jämnare än dessa ytterligheter.

Befolkningens åldersstruktur i Pargas 2017 och prognos för 2040 (Statistikcentralen 2015 och 2018j)

Befolkningens åldersstruktur i Pargas tätorts delområden 2017

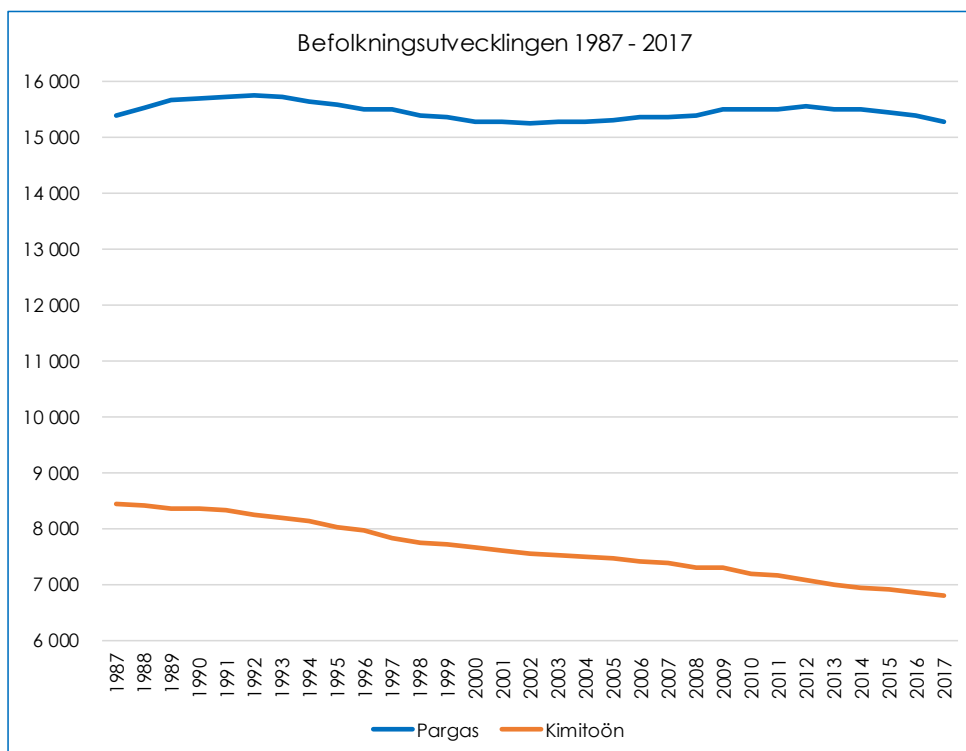
3.1.3 Befolkningsutveckling

I och med kommunsammanslagningen 2009 växte befolkningmängden i Pargas fram till 2013, men efter det har tillväxten minskat och gått över till minus. Befolkningmängden var som högst 2013 med 15 561, d.v.s. befolkningmängden har minskat på fyra år med 276 personer (Statistikcentralen 2018i). Enligt förhandsuppgifterna för år 2018 har befolkningmängden fortsatt att minska. Från januari till september har befolkningmängden minskat med 44 personer (Statistikcentralen 2018m). Eftersom

största delen av befolkningen bor i kommunområdet Pargas, har också befolkningen minskat mest i detta område. Relativt sett har befolkningsmängden minskat mest i yttersta skärgården i Houtskärs och Iniö kommunområden. I Korpo kommunområde har befolkningsmängden förblivit på något så när samma nivå, och i Nagu kommunområde har befolkningsmängden ökat en aning, men även i dessa områden har befolkningen minskat i yttre skärgården och ökat i de gamla kommuncentrumen.

Under de senaste åren har invandringen inverkat positivt på befolkningsmängden i Pargas. Även migrationen inom landet har under flera år varit positiv, men 2017 flyttade fler personer bort från Pargas än det flyttade in. Den naturliga befolkningstillväxten har i Pargas redan länge varit negativ eftersom dödligheten har varje år, utom 2012, varit större än nativiteten under granskningsperioden från 1990 framåt (Statistikcentralen 2018I). I den regionala jämförelsen skiljer sig befolkningsutvecklingen i Pargas från landskapets allmänna situation eftersom befolkningsökningen i Egentliga Finland för tillfället är på toppnivå på grund av det växande inflyttningsöverskottet. Befolkningsökningen vilar dock främst på två ekonomiska regioner, Åbo och Nystadsregionen. I Saloregionen minskar befolkningen redan varje år med nästan 800 personer i året och i jämförelse är förändringarna i befolkningsmängden i Pargas avsevärt jämnare (Egentliga Finlands förbund 2018a).

När man granskar förändringarna i befolkningsmängden under en längre tidsperiod i området som motsvarar nuvarande Pargas, kan man konstatera att befolkningsmängden även tidigare har minskat betydligt. Under granskningsperioden som börjar 1987 växte befolkningen fram till 1993 men efter det kom en minskning ända fram till 2002. Under denna tid minskade befolkningsmängden med ca 500 personer. Efter det växte befolkningen jämnt fram till nämnda 2013. Områdets befolkningsmängd har under granskningsperioden hållits mellan 15 200 och 15 800. I Kimitoön är situationen dystrare, där har befolkningsmängden jämnt minskat under hela granskningsperioden (1987–2017) från ca 8 500 till nuvarande 6 800 (Statistikcentralen 2018c, 2018I).

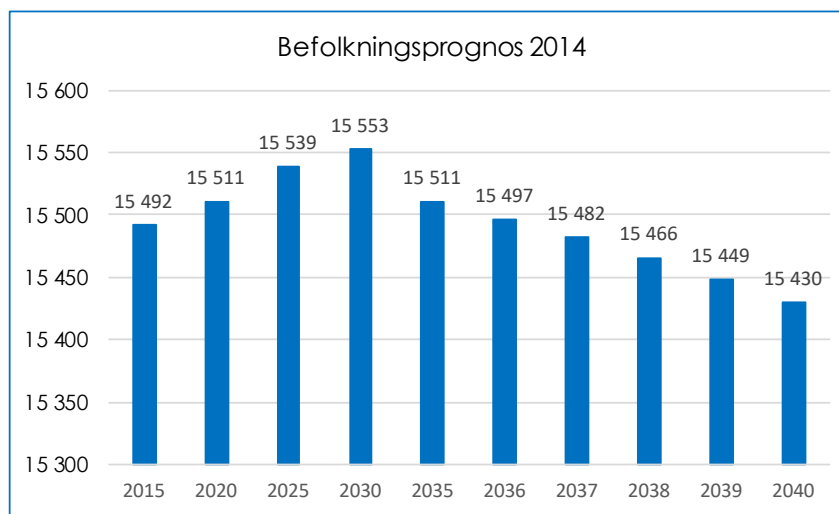
Befolkningsutvecklingen i Pargas och Kimitoön 1987–2017 (Statistikcentralen 2018c, 2018I)

3.1.4 Befolkningsprognoser

Enligt befolkningsprognosen 2014 som gjorts av Statistikcentralen kommer befolkningmängden i Pargas att hållas på en förhållandevis jämn nivå under hela tiden för prognosen så att 2040 är mängden Pargasbor 15 430. Befolkningsmängden förutspås växa en aning fram till 2030 och efter det sjunker den en aning på så sätt att befolkningmängden 2040 är en aning högre än nu. I de tidigare prognoserna för befolkningmängden förutspåddes en jämn tillväxt, t.ex. enligt prognosen 2012 skulle befolkningmängden 2040 vara 15 983 (Statistikcentralen 2015).

I samband med arbetet med strukturmodellen för Åbo stadsregion 2035 i början av 2010-talet definierades den eftersträvade befolkningsökningen, som är betydligt större än den ökning som Statistikcentralen prognostiserade. Enligt den eftersträvade befolkningsökningen i strukturmodellen skulle befolkningsantalet i Åbolands ekonomiska region vara 24 600 år 2023 och 26 500 år 2035, när befolkningen 2011 var 22 700. I Pargas centralort skulle befolkningsökningen enligt strukturmodellen vara 2400 invånare fram till 2035 (Egentliga Finlands förbund 2013 och 2018b).

Befolkningsutvecklingen i Pargas verkar inte att just nu följa den förutspådda trenden, eftersom invånarantalet minskar i stället för att öka som förutspått. Till Pargas stads strategier hör att öka befolkningmängden och i den nyligen lanserade strategin för åren 2018–2022 söker man efter nya sätt att ändra riktningen på det minskande invånarantalet.

Befolkningsprognos till 2040 (Statistikcentralen 2015)

3.2 Fritidsboende

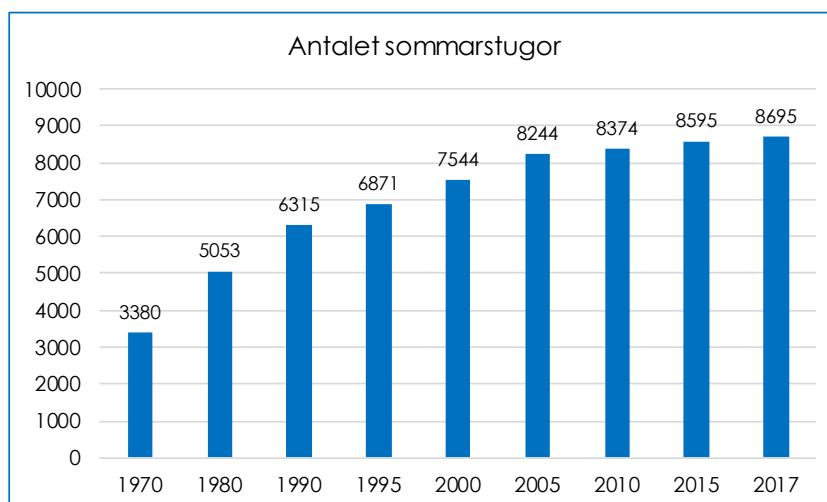
De fritidsboende ökar betydligt på köpkraften och inverkar på efterfrågan av tjänster på en populär stugort som Pargas. Framförallt dagligvaruaffärerna drar nytta av den stora mängden fritidsboende. Enligt stugbarometern 2016 besökte 92 % av de fritidsboende affärerna på sin stugort och en tredjedel av dagligvaruprodukterna införskaffades på stugorten.

3.2.1 Fritidsbostädernas antal och läge

Pargas stads område är på tredje plats av alla Finlands kommuner när det gäller antalet fritidsbostäder, 8 695 st. 2017. I staden finns betydligt färre permanenta bostäder, ca 6 000. Pargas är den tätast bebyggda kommunen när det gäller stugor om man jämför antalet stugor med permanent bebodda bostäder (Statistikcentralen 2018b). Enligt rapporten över Egentliga Finlands kommersiella servicenätverk (Varsinais-Suomen kaupan palveluverkkoselvitys) var antalet sommarboende i

Pargas 9 662 år 2011, d.v.s. de fritidsboende ökar på befolkningsmängden med över 60 %. 5 436 fritidsboende kom från Egentliga Finland, resten 4 226 från andra delar av Finland (Egentliga Finlands förbund 2013). Antalet sommarboende kommunvis uträknas från den sammanlagda mängden personer som bor i samma bostadshushåll med stugägarna. Sommarstugor som ägs av dödsbon, stugor som är i samägo eller ägs av utlänningar kan inte tas i beaktande när man beräknar antalet sommarboende och därför är det endast en riktgivande uppskattning (Egentliga Finlands förbund 2010a). I uträkningar som gjorts av projektet Trygga skärgårdsboendet 2011 kom man fram till en betydligt högre mängd sommarboende än den i rapporten över Egentliga Finlands kommersiella servicenätverk. Enligt projektets uträkningar finns det i hela Pargas stad närapå 21 000 fritidsboende och av dem är 2 600 ortsbor och 18 100 icke-ortsbor (Trygga skärgårdsboendet r.f. 2011).

Av de fritidsbostäder som finns i Pargas stad befinner sig nästan lika många i Pargas kommunområde (2 676) och i Nagu kommunområde (2 503). I Korpo finns det något under 2 000 fritidsbostäder, i Houtskär något under 1 000 och i Iniö ca 600 (Statistikcentralen 2018f). En majoritet av fritidsbostäderna inom Pargas kommunområde finns vid en strand utanför centrumområdet, men det finns också en del fritidsbostäder alldeles nära centrum som t.ex. Norrby Kummeludden och Ljusuddas strandområden. Lite längre från centrum vid stränderna i Muddais finns det redan rikligt med fritidsbosättning.

Antal sommarstugor på Pargas stads område 1970–2017 (Statistikcentralen 2018a, 2018b)

Man började bygga sommarstugor i slutet av 1940-talet och på 1950-talet i Pargasområdet. Byggandet eskalerade på 1960-talet och som mest ökade fritidsbostäderna på 1970-talet. 1970 fanns det ca 3 400 stugor i området som motsvarar nuvarande Pargas stad, och tio år senare fanns det redan över 5 000 stugor. Även på 1980-talet byggdes det massor av fritidsbostäder och från 1980 till 1990 växte stugantalet med ca 1 300 stugor. Trots lågkonjunkturen växte antalet stugor på 1990-talet lika mycket som på 1980-talet. Under 2000-talet har takten blivit långsammare men antalet stugor stiger fortfarande, under senaste år med ett tiotal stugor per år (Statistikcentralen 2018a). Nuförtiden bygger man stugor huvudsakligen i yttre skärgården på grund av att stränderna i Pargas kommunområde, speciellt på de stora öarna nära centrum, redan har bebyggts vid slutet av 1970-talet. Som helhet sett fortsätter de fritidsboende att vara en växande grupp som är i behov av tjänster.

3.2.2 De fritidsboende som användare av tjänster

Enligt stugbarometern 2016 var den tid som man i medeltal vistades på stugan i Egentliga Finland 91 dygn, och i hela landet 79 dygn. Enligt barometern använde stughushållen i genomsnitt 2 000 euro i året för inköp av dagligvaror, d.v.s. 31 euro per dag. Enligt förfrågan som gjorts av projektet Trygga

skärgårdsboendet använde stughushållen 2011 drygt 32 euro per dag för dagligvaror, d.v.s. summan var redan då högre än hela landets medeltal 2016. Eftersom man i Egentliga Finland vistades på stugan en längre tid än på andra ställen i Finland, är det sannolikt att mer pengar används.

Förutom dagligvaror använde de fritidsboende i sin stugkommun pengar för bl.a. konsumtionsvaror och tjänster. För konsumtionsvaror som redskap och verktyg för fastighetsskötsel och hobbyn används enligt stugbarometern över 700 euro och för olika tjänster ca 240 euro per stuga i året. Enligt förfrågan som gjorts av projektet Trygga skärgårdsboendet använder de fritidsboende sig av ortens tjänster som t.ex. restaurangservice, underhåll och vinterförvaringsservice av båtar, transportservice samt service som hör till service och underhåll av stugor. Enligt stugbarometern använder en stor del av de fritidsboende sig av stugortens och närområdenas avfallsservice, specialaffärernas tjänster och tjänster för motion. Enligt serviceföretagen som svarade på förfrågan som gjordes av Trygga skärgårdsboendet, bestod 30 % av deras omsättning av inkomster som de får av stugägarna under sommaren.

Även de fritidsboendes gäster d.v.s. familjemedlemmar, släktingar och vänner som besöker stugan har en ekonomisk inverkan på stugorten. Enligt rapporten Loma-asumisen taloudelliset ja työllisyysvaikutukset använde gästerna som besökte stugorna under besöket 354 euro per familj 2010 (Arbets- och näringsministeriet 2011). Enligt stugbarometern 2016 besöks stugorna av i medeltal åtta gäster per år och av dem använder var och en 13 euro i dygnet för dagligvaror samt tillbringar två dygn på stugan, d.v.s. gästerna per varje stuga använder 200 euro i året för dagligvaror.

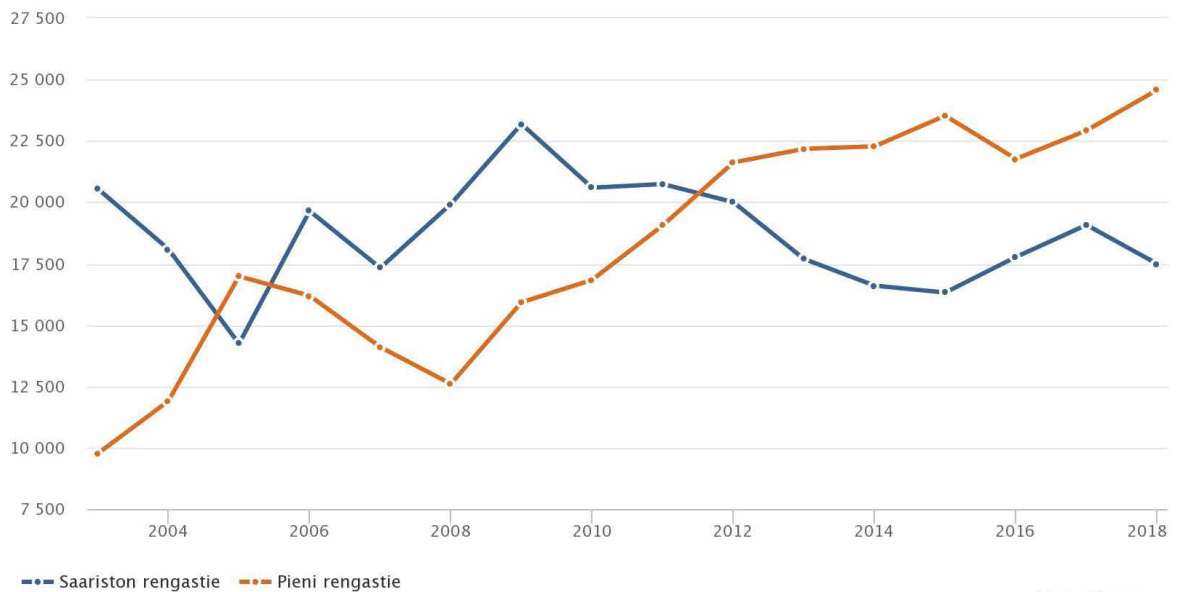
De största enskilda penningflödena till stugorten kommer från byggandet av stugor och renoveringar samt fastighetsaffärer. Dessa svarar för sammanlagt ca en tredjedel av de ekonomiska effekterna som förorsakas av fritidsboendet. T.ex. de fritidsboende som svarade på stugbarometerns förfrågan använde ca 2 550 euro per år till att bygga, renovera och skaffa apparater i fastigheten. De fritidsboende hämtar även in inkomster till stugorten i form av olika sorts skatter och betalningar som t.ex. fastighetsskatt, avgifter för privata vägar och bryggavgifter.

3.3 Turisterna

Den unika skärgården och turistlederna som Skärgårdens Ringväg och Lilla Ringvägen lockar massor med turister till Pargas, och de ökar på efterfrågan av tjänster och köpkraften. Skärgårdens Ringväg öppnades 1996 och 2001 fick den officiell status som turistväg. Rutten har ökat jämnt i popularitet: första året hade den 5 000 turister och tio år senare 19 000 på den ursprungliga Skärgårdens Ringväg och 16 000 på den nyare Lilla Ringvägen (Turun Seutusanomat 19.5.2016, Lounaistieto 2018). Sommaren 2018 rörde sig ca 17 500 turister på Skärgårdens Ringväg och på Lilla Ringvägen ca 24 600 turister. Under de sista åren har turistmängderna växt på Lilla Ringvägen samtidigt som turistmängderna på den längre Skärgårdens Ringväg har minskat från toppmängderna 2009. På den tiden rörde sig på Skärgårdens Ringväg närapå 23 200 turister. Antalet cykelturister har under de senaste åren stigit på båda ringvägarna (Lounaistieto 2018, NTM-centralen 2018b).

Ringvägens socioekonomiska inverkan undersöktes 2007 och enligt resultaten inbringade rutten under de första tio åren 19,7 miljoner euro i direkta inkomster från turismen (Turun Seutusanomat 19.5.2016). Nya undersökningsresultat om turistruttens ekonomiska inverknings finns det inte, men 2013 gjordes en uppskattning att ringvägarnas totala inkomster tills dess skulle ha uppgått till ca 85-106 miljoner euro (Airix 2013). Allt som allt inbringar turismen åt Pargas ca 20 miljoner euro i direkta inkomster per år, som är en betydande summa men trots allt mindre än i en del andra kuststäder i området. I S:t Karins är t.ex. omsättningen från turismbranschen 27,5 miljoner och i Reso 30,9 miljoner euro (Lounaistieto 2018).

Förutom bil- och cykelturisterna på ringrutterna är båtägarna en betydande turistgrupp i Pargas. Skärgårdshavet lockar massor med båtfolk från Egentliga Finland, och dessutom också från andra sjöom-

Antal turister på Skärgårdens Ringväg (bild: Lounaistieto 2018)

råden och det är hela landets populäraste båtområde utanför den egna båthamnen. Enligt Trafis utredning riktar sig ca 10-15 % av båtlivet till vatten utanför båtens hemhamn men på Skärgårdshavet är siffran högre, t.ex. 17 % av nylänningarna och 19 % av Satakuntaborna som har båt besöker Skärgårdshavet (Askola m.m. 2017). Den populäraste gästhamnen i Pargas är Nagu gästhamn, som besöks av 7 000 båtar under säsongen. Centrum i Pargas kommunområde är långt borta från de populäraste båtrutterna, och därför har Pargas gästhamn betydligt färre besökare än gästhamnarna längre ut i skärgården.

I Pargas stads område hade man 2017 ca 66 200 statistikförda övernattningar och antalet är nästan exakt detsamma som 2016. Av övernattningarna i Egentliga Finland är det bara fem procent, eftersom de flesta turister i området övernattar i Åbo. Av alla städer i Finland är Pargas på 33:e plats när det gäller övernattningar. Mest övernattningar hade Pargas 2011 och efter det var antalet på lägsta nivå med 44 000 övernattningar 2013. Efter detta har mängden av övernattningar återgått till det normala, men de två senaste åren har mängderna hållits på jämn nivå (NTM-centralen 2018c). Man har inte fört statistik av övernattningarna i olika kommundelar, och därför är det svårt att uppskatta hur stor del av övernattningarna har ägt rum i Pargas kommunområde. Hotellet som finns nära gästhamnen i Pargas centrum och campingen som finns vid en strand norr om centrum erbjuder övernattningsmöjligheter.

Turismen i skärgården är väldigt säsongbetonad, och t.ex. Skärgårdens Ringväg är öppen endast under sommarmånaderna, eftersom färjan inte kör mellan Houtskär och Iniö under vintern. Över 60 % av övernattningarna i Pargasområdet äger rum under de tre sommarmånaderna och endast 10 % under vintersäsongen i november–april. Aktörerna inom turism försöker förlänga turistsäsongen och hitta på nya produkter och rutter vid sidan om Ringvägen. I september 2019 lanserar Pargas turismenhet t.ex. evenemanget Skördeseptember som man försöker förlänga säsongen med.

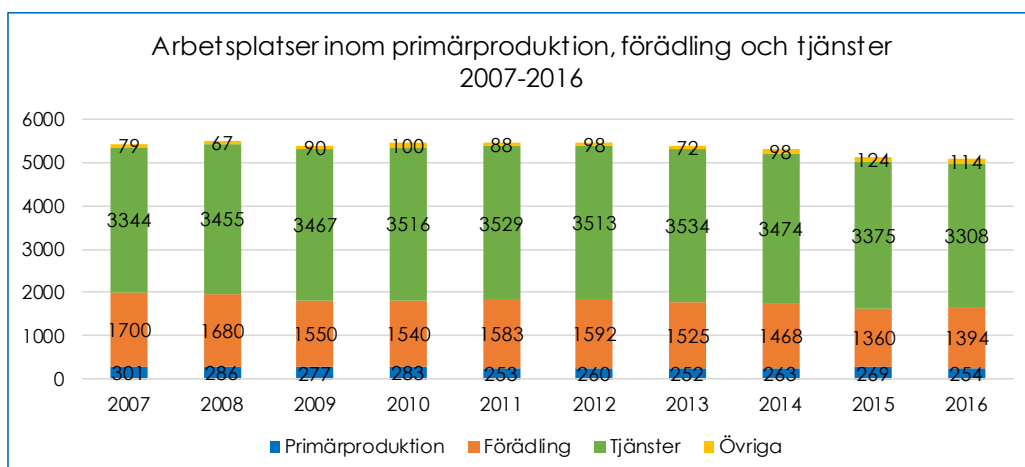
3.4 Arbetsplatser

Mängden av och läget för arbetsplatserna inverkar på efterfrågan på tjänster, speciellt då det är fråga om kommersiella tjänster. Även om en stor del av inköpen av dagligvaror sker nära hemmet, görs också inköpen nära arbetsplatsen och under arbetsresan. Arbetsplatsernas läge styr alltså även trafikströmmarna och var man uträttar sina ärenden.

I Åboland fanns 2016 sammanlagt 7 332 arbetsplatser varav 5 070 fanns i Pargas stad och 2 262 i Kimitoön (Statistikcentralen 2018h). Majoriteten av arbetsplatserna i Pargas, ca 4 000, finns i

Pargas kommunområde och av dem finns över 3 000 i centrum eller alldeles i närheten av detta (Statistikcentralen 2018d). Den mest betydande koncentrationen av arbetsplatser finns i Pargas kärncentrum i området mellan Vapparvägen och gästhamnen. Andra betydande koncentrationer av arbetsplatser är området för storindustri i anslutning till dagbrottet, industriområdet i Sysilax och området vid hälsovårdscentralen. Mindre koncentrationer av arbetsplatser finns i områdena öster om Kyrksundet vid korsningen av Skärgårdsvägen, Norrby strandväg och Kyrkoesplanaden och industriområdena i Finbydal och Norrbyåsen.

Av arbetsplatserna i Pargas hör 5 % till primärproduktion, 27,5 % till förädling och 65,2 % till tjänster (Statistikcentralen 2018c). På grund av industri- och gruvverksamhet är andelen med förädling större i Pargas än i genomsnitt i hela landet. Även primärproduktionens andel i Pargas är högre än landets medeltal när det gäller t.ex. fiske och lant- och skogsbruk. I motsats till detta är andelen av tjänster i Pargas lägre än medeltalet.

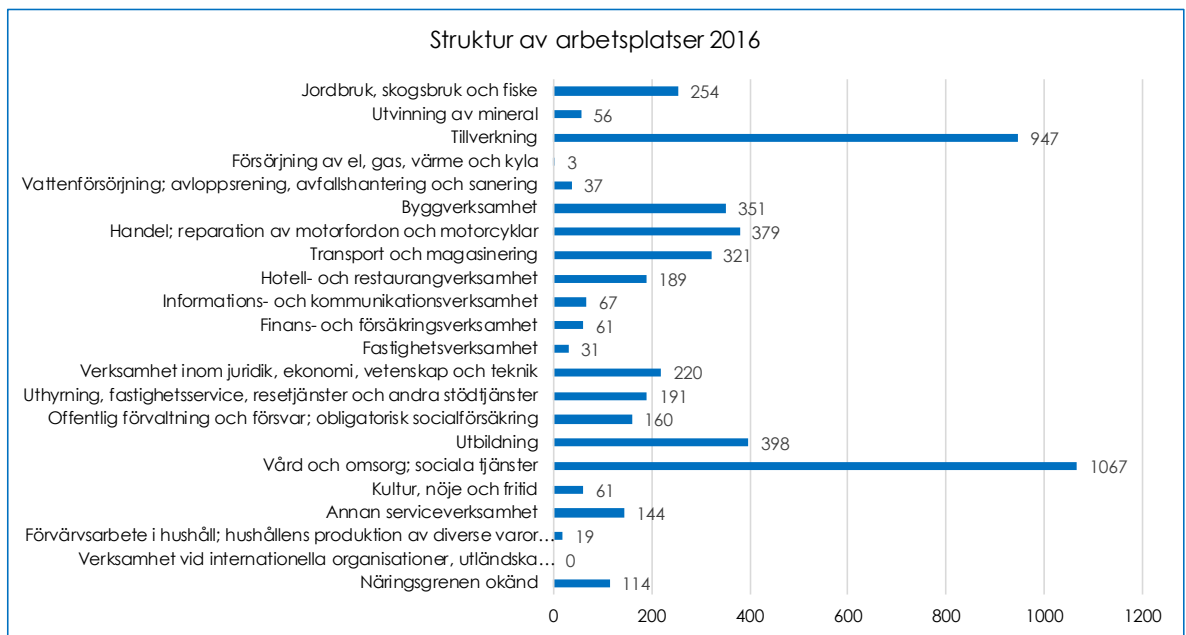

Utveckling av arbetsplatser inom primärproduktion, förädling och tjänster i Pargas 2007–2016 (Statistikcentralen 2018c och 2018h)

De näringsgrenar som bäst sysselsätter i Pargas är vård och omsorg samt industri som båda sysselsätter ca 1 000 personer. De andra näringsgrenarna når inte närapå till dessa siffror. Näst mest arbetsplatser fanns 2016 inom utbildning (398), handel (379), byggverksamhet (351) samt transport och magasinering (321) (Statistikcentralen 2018h). I Pargas finns det 1 320 företag och de har sammanlagt 2 936 anställda (2016) (Statistikcentralen 2018n).

Den största arbetsgivaren i Pargas är staden som i nästan alla andra kommuner i Finland. I slutet av 2017 hade staden 1 136 anställda och av dem var 855 tillsvidareanställda och 281 visstidsanställda. Mest anställda (383) hade bildningsavdelningen och till den hör bl.a. skolorna och dagvården. Social- och hälsovårdsavdelningen hade nästan lika många anställda (347) och till den hör bl.a. hälsovården, äldreomsorgen och socialservicen (Pargas stad 2018c).

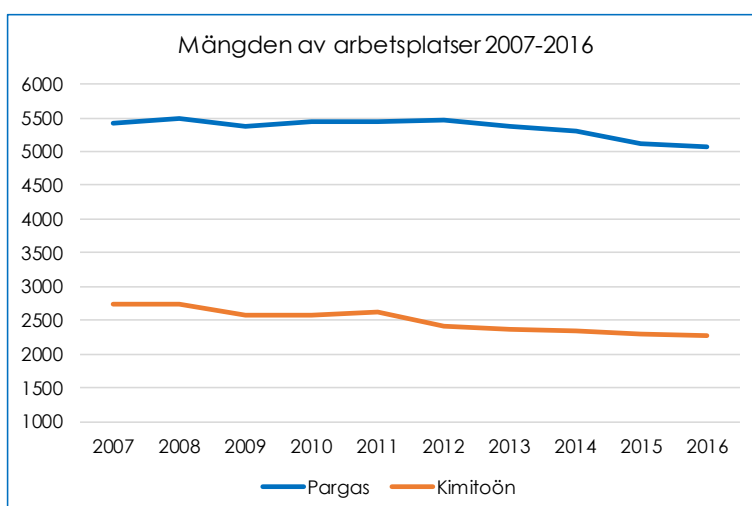
Pargas har en lång historia som industriort och företagen inom industri är även idag en av de största arbetsgivarna inom den privata sektorn. Företag inom byggmaterialindustri som Paroc och Saint-Gobain Weber samt Nordkalk och Finnecement som producerar kalkstensbaserade produkter, sysselsätter tillsammans närapå 600 personer i Pargas. Även företag som gör underleverantörsjobb för storindustrin samt företag inom metall- och metallverkstadsindustrin, bl.a. Paramet, är betydande sysselsättare. Under de senaste åren har företaget LM-Dental som tillverkar instrument för tandvården växt i snabb takt fast det är ett undantag från den traditionella tunga industrin. Företaget hade ännu 2011 färre än 50 anställda och nu uppgår de till 90 personer. LM-Dental betalar också av alla företag mest samfundsskatt åt staden (Turun Sanomat 29.9.2018).

Struktur av arbetsplatser i Pargas 2016 (Statistikcentralen 2018h)

Förutom staden och de privata företagen är även församlingen, samkommunerna och föreningarna viktiga sysselsättare i Pargas. Inom vård och omsorg sysselsätter t.ex. Folkhälsan och Kårkulla samkommun tiotals personer.

Pargas har en ganska bra arbetsplatsufficiens, ca 80 %. Det är dock under Kimitoöns siffra (89 %) och hela Egentliga Finlands siffra (98 %) (Statistikcentralen 2018i). Andelen Pargasbor som jobbar i sin hemkommun är dock endast 59,6 %, d.v.s. man pendlar en hel del från Pargas till jobb i andra kommuner. Pendlingen utåt riktar sig främst mot Åbo och S:t Karins samt andra kommuner i Egentliga Finland, men också i nämnbara mängder till huvudstadsregionen och Åland. Å andra sidan pendlar icke-ortsbor också till Pargas, men pendlingen in är ca hälften av pendlingen ut (Statistikcentralen 2018e).

Förändringar i mängden av arbetsplatser i Pargas och Kimitoön 2007–2016 (Statistikcentralen 2018h)

I ett område som motsvarar det nuvarande Pargas har mängden arbetsplatser varit förhållandevis oförändrad, ca 5 400 fram till 2013, men efter det har antalet arbetsplatser minskat år för år. Från och med 2007 till 2016 har mängden av arbetsplatser minskat med ca 350. Mest arbetsplatser har det försvunnit inom industri, ca 250. Även inom offentlig förvaltning och försvar har det försvunnit

en betydande mängd arbetsplatser, ca 100. Å andra sidan har arbetsplatserna ökat inom vissa näringsgrenar, t.ex. inom vård och omsorg har arbetsplatserna ökat i antal med ca hundra. Inom andra näringsgrenar har förändringarna varit mindre (Statistikcentralen 2018h).

3.5 Trafik och tillgänglighet

Trafikförbindelserna och en god tillgänglighet är speciellt viktiga för kommersiella tjänster. När befolkningens åldersstruktur ändras och befolkningen minskar i antal, har läget och tillgängligheten av offentliga tjänster allt större betydelse. Centrala trafikleder och korsningar har alltid varit bra ställen för aktörer inom handeln. Goda exempel i Pargas är de största dagligvarubutikernas och varuhusens läge vid Skärgårdsvägen nära rondellerna. Pargas har inte genomfartstrafik från andra kommuner men på Skärgårdsvägen rör sig förutom ortsbor en stor mängd turister, fritidsboende och pendlare som aktörerna inom handeln vid vägen försöker dra nytta av.

På Skärgårdsvägen d.v.s. regionvägen 180 kör ca 10 800 fordon i dygnet på sträckan mellan S:t Karins och Pargas centrum. Från centrum mot skärgården är trafikmängden ca 6 200 fordon i dygnet. Den tunga trafikens andel av hela trafikmängden är ca 720 fordon på den östra sidan av centrum och ca 480 fordon på västra sidan av centrum (Trafikverket 2018). Trafikmängderna är av betydande storlek för den här vägklassen, och trafikmängderna växer dessutom under sommartid med 15 % p.g.a. fritidsboende och turister.

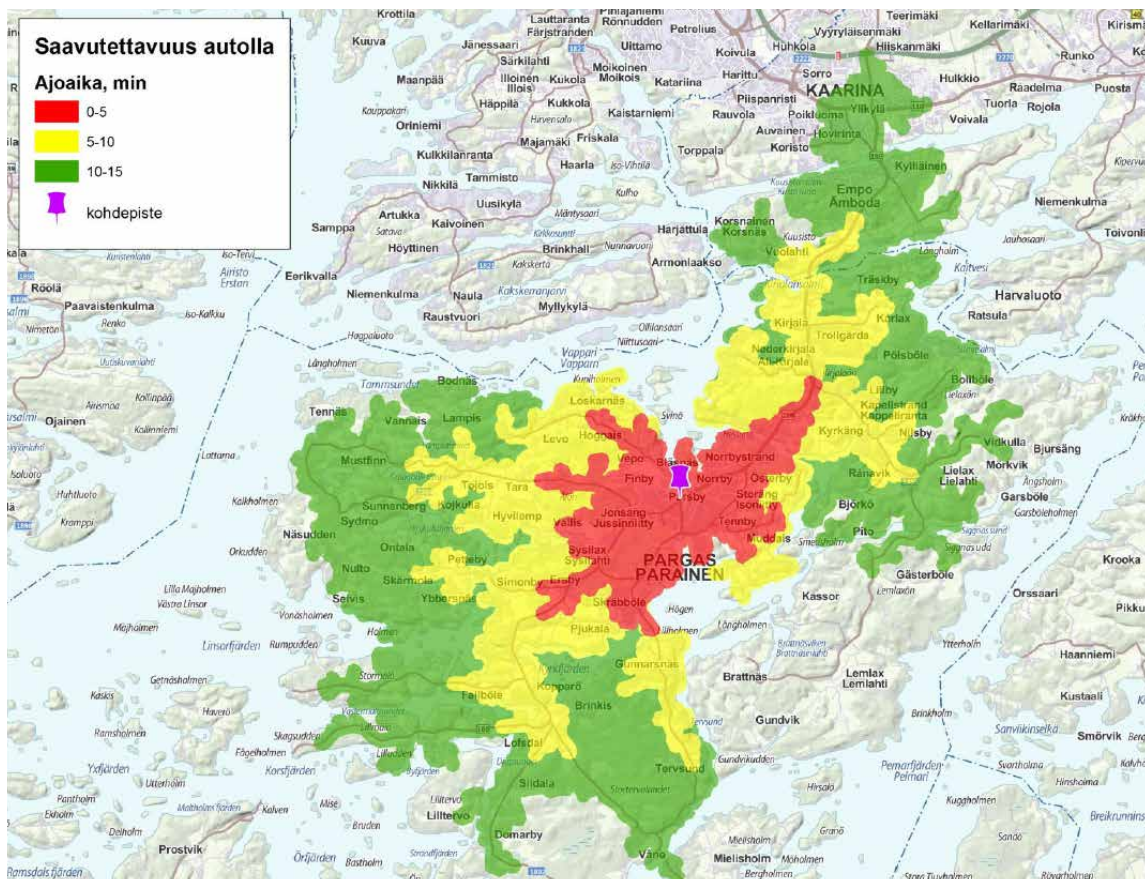

Trafikmängd på Pargas vägnät (fordon per dygn) (karta: Trafikverket 2018)

Det viktigaste trafikprojektet för Pargas och närområdet i den nära framtiden är Pargasleden som Pargas och S:t Karins städer samt storindustriföretagen i Pargas skulle vilja inkludera i den landsomfattande trafiksystemplanen. Det är fråga om en ny rakare och snabbare vägförbindelse som leder till Åbo–Helsingfors motorväg från Pargas via S:t Karins. Projektet innefattar också förnyande av Rävundsbron och Hessundsbron. Vägförbindelsen från Pargas förbättras betydligt om projektet Pargasledengenomförs. Den nya vägförbindelsen skulle också förbättra verksamhetsförutsättningarna för näringslivet i Pargas och centrumets tillgänglighet. Man kommer också att i mindre skala försöka förbättra trafikarrangemangen i centrum. Flera detaljplaner där man undersöker nya lösningar för

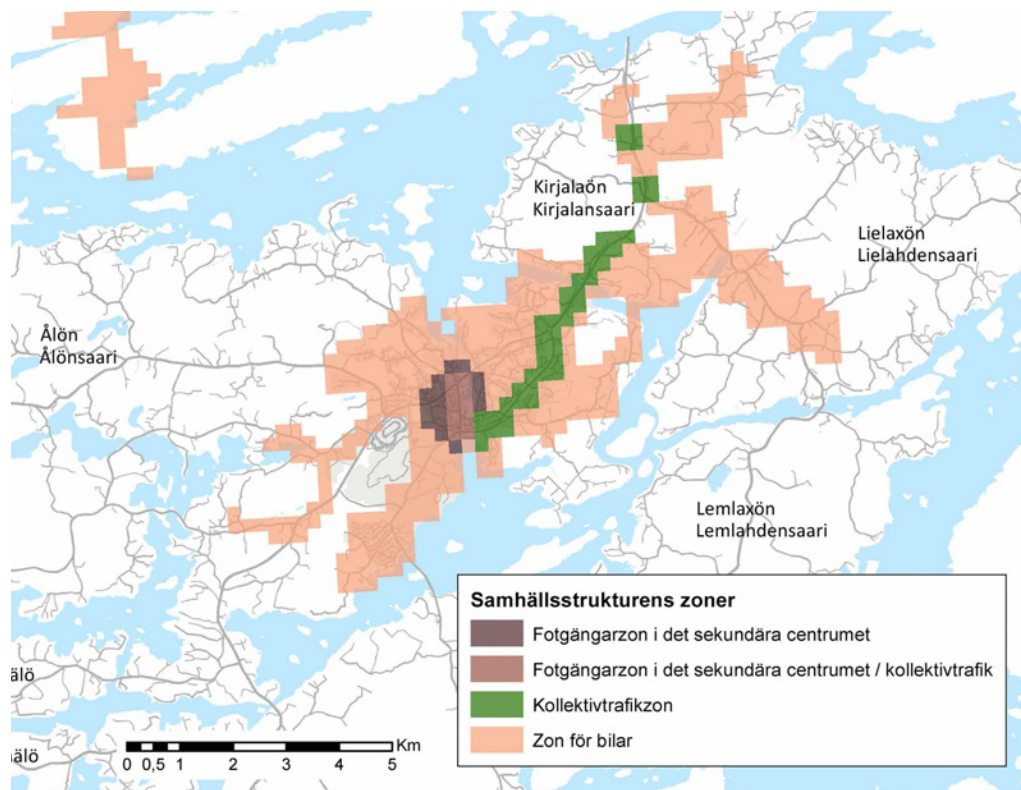
anslutningarna till Skärgårdsvägen håller på att göras. Bl.a. för anslutningen vid Kyrkoesplanaden och Norrby strandväg försöker man hitta ett tryggare alternativ.

Tillgängligheten till Pargas centrum har undersökts i samband med uppgörandet av ett kommersiellt koncept för Vapparvägen (Ramboll 2017) på beställning av staden. Tillgängligheten till målpunkt vid segelrondellen har undersökts med fem, tio och femton minuters körtider längs med vägnätet. Modelleringen motsvarar inte helt den dagliga väganvändarens erfarenhet av körtiderna men träffar ganska nära. Enligt modelleringen finns hela centrum på fem minuters köravstånd, och området sträcker sig till Kirjalaön och Ålön. I området bor ca 8 800 invånare. Området för fem till tio minuters körtid sträcker sig till Lemlax, Tervsund och Lofsdal samt längs med Skärgårdsvägen ända till Ämboda i S:t Karins. I det här området är invånarantalet nästan 2 000 personer. Området för 10–15 minuters körtid täcker Kirjalaön, nästan hela Ålön, halva Stortervolandet och sträcker sig ända till S:t Karins centrum. Inom en radie med 15 minuters körtid från Pargas centrum bor det ca 21 200 invånare, en del av dem i S:t Karins. Dessutom finns det mer än 1 400 fritidsbostäder i området med 15 minuters körtid. Tjänsterna i Pargas centrum är alltså lätta att nå med bil från ett vitt område, och speciellt från områdena med mest invånare.

Centrums tillgänglighet i körtider längs med vägnätet (karta: Ramboll 2017)

Tillgängligheten till tjänster och möjligheterna att färdas kan också bl.a. granskas genom att se på de olika zonerna i samhällsstrukturen. I projektet Urban zone 3 2017 utredde man hur mångsidigt de olika områdena i stadsområdena kunde nås med olika färdssätt: till fots, kollektivtrafik och bil. Zonerna ligger delvis på varandra, t.ex. i Pargas har centrum på båda sidor om Kyrksundet klassificerats som fotgängarzon i det sekundära centrumet för Åbo-regionen, men sträckan vid Strandvägen hör också till zonen för kollektivtrafik. Centrum är alltså lätt att nå både till fots och med kollektivtrafik. Också sträckan från Kalkvägen och Skärgårdsvägen till Kirjalaön är zon för kollektivtrafik, men resten av tätortsområdet i Pargas är zon för bilar (SYKE 2017).

Samhällsstrukturens zoner i Pargas tätort (SYKE 2017)

4. NULÄGE FÖR KOMMERSIELLA TJÄNSTER

4.1 Handelns servicenät och den kommersiella strukturen

Enligt Statistikcentralens räknare av arbetsställen finns det sammanlagt 112 ställen med detaljhandel i hela området för Pargas stad. Av dem är 27 dagligvaruaffärer (Statistikcentralen 2018g). Det stora antalet kan förklaras med en vid skärgård till vilken hör Pargas, Nagu, Korpo, Houtskärs och Iniö kommunområden. Förutom tjänsterna som finns i de gamla kommuncentrumen har många gästhamnar och många små öar en egen bybutik eller kiosk och andra kommersiella tjänster.

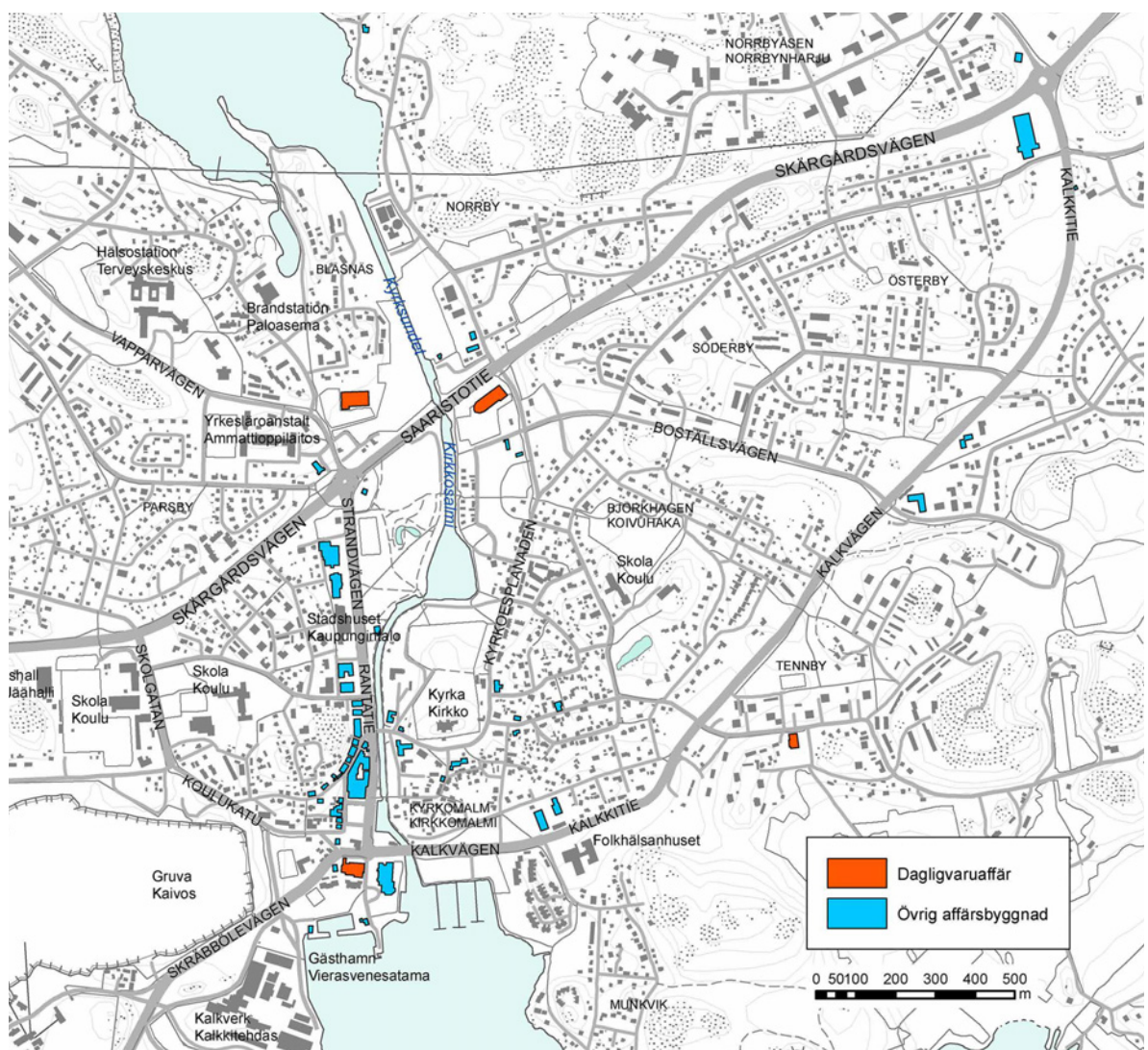
Största antalet tjänster inom handel finns i Pargas kommunområde och där finns också de största dagligvarubutikerna. Enligt Statistikcentralens räknare av arbetsställen finns det i Pargas centrum och närområdena (postnummerområde 21600) 72 ställen med detaljhandel varav 11 är dagligvarubutiker. Statistiken tar troligen i beaktande även andra än de egentliga butikerna, för i verkligheten finns det mindre dagligvarubutiker i området än vad de 11 som räknaren av arbetsställen visar. Det finns två servicestationer enligt räknaren av arbetsställen, eftersom statistiken inte tar i beaktande alla stationer med automat. I verkligheten finns det fyra ställen för bränsleutdelning i centrum.

Dagligvaruaffärerna har i Pargas kommunområde i regel funnits i centralorten, mindre bybutiker finns på en del öar. De största affärerna finns i omedelbar närhet av områdets huvudstråk Skärgårdsvägen. I Pargas centralort finns två stora supermarketer som är i storleksklass över 2 500 kvadratmeter våningsyta. Förutom dessa två finns det i centrum och närområdet två mindre marketer, ett självbetjäningsvaruhus (över 2 500 m²), ett småvaruhus (under 2 500 m²) samt en kiosk.

Dagligvaruaffärer som hör till kedjor är K-supermarket och S-Market i Pargas norra centrum, M-market i södra centrum och Sale i Tennyby. Förutom dessa finns R-kiosken och Hong Kong-varuhuset i centrum. I västra delen av centrum nära Norrbyåsens och Lövnäs industriområden finns dessutom Tokmanni. Pargas apotek och Alko finns vid Skärgårdsvägen i K-supermarkets byggnad.

Enligt Statistikcentralens räknare av arbetsställen finns det 53 specialvaruaffärer i postnummerområdet 21600. Utbudet av specialvaror koncentreras till södra centrum i närheten av Köpmansgatan och Strandvägen. I centrum finns bl.a. flera inrednings- och gåvobutiker, bokaffär, naturkostaffär, klock- och guldsmedsaffär samt klädbutiker.

De övriga kommersiella tjänsterna har spritt ut sig i ett vidare område än den centruminriktade specialvaruhandeln. I södra centrum finns bl.a. herr- och damfriseringar, skönhetsalonger, bank- och försäkringstjänster samt caféer, restauranger och ett hotell. I norra centrum vid Strandvägen finns affärsbyggnader med bl.a. flera disponent- och bokföringsbyråer samt hälsovårdstjänster. I området vid Gamla Malmen nära kyrkan finns två begravningsbyråer, blomaffär och ett stenhuggeri. I områdena i Norrby och Söderby vid Kalkvägen finns bl.a. företag som erbjuder tjänster inom reklam- och byggnadsbranschen.

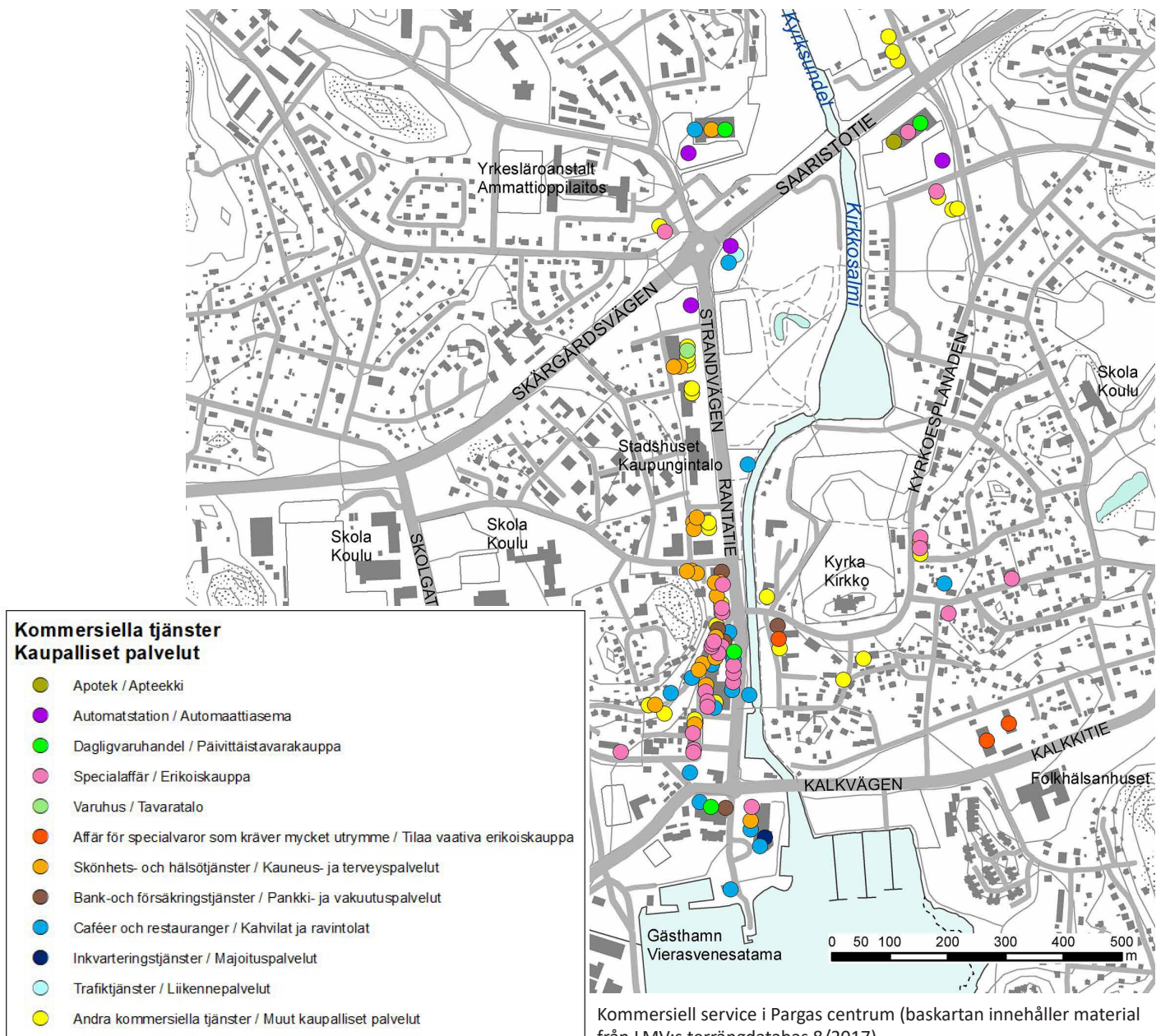
Affärsbyggnader i Pargas centrum och närområde (baskartan innehåller material från LMV:s terrängdatabas 8/2017)

Det finns väldigt lite av specialvaruhandel som kräver mycket utrymme i Pargas kommunområde och den finns utspridd i olika delar av staden. I centrum finns en elaffär och i närheten av Kalkvägen i Prästgårdsmalm finns bredvid varandra en järnaffär och en trädgårdsaffär. I Storängen vid Kalkvägen finns ett litet industriområde med bl.a. en affär med däck och en köksinredningsaffär. Även i de andra industriområdena, speciellt på Norrbyåsen finns affärer som kräver utrymme för sin handel. Förutom att det finns lite specialvaruaffärer med stora krav på utrymme i Pargas, så är de som finns

ganska små och kräver därför inte så mycket utrymme i verkligheten. Huvudsakligen är affärerna till sin storlek från under 1 000 kvadratmeter våningsyta till rejäla 2 000 kvadratmeter våningsyta. Endast Tokmanni överskrider storleken som bestäms i markanvändnings- och bygglagen för detaljhandelsn storenheter, 4 000 kvadratmeter våningsyta.

I centrum finns några tomma affärslokaler vid Köpmansgatan och Strandvägen. Under de senaste åren har lokalerna stått tomma bl.a. efter Nordea och FPA. I de lokaler som Posten hade har seniornas rådgivning som sköts av Pargas stad flyttat in i.

Pargas är rätt nära beläget till S:t Karins (ca 15 km), Åbo (ca 23 km) och Reso (ca 30 km) och det inverkar försvagande på utbudet av tjänster speciellt för den utrymmeskrävande specialhandelsn del. Enligt utredningen som gjordes av Ramboll (2017) är omsättningen för specialvaruhandel som kräver utrymme i Pargas endast en tredjedel av hela landets genomsnittsnivå. Av detta kan man förstå att utbudet är litet när det gäller sådana tjänster. På pendlingsvägen mellan Pargas och Åbo finns Krossi och Skanssi i S:t Karins som drar till sig köpkraft från Pargas, men också köpcentrumområdena i Reso lockar folk ända från Pargas.

För att vara en liten stad har Pargas trots allt ganska mångsidiga tjänster när det är fråga om tjänster inom handel. Speciellt när det gäller dagligvaruhandeln är Pargas situation bra, och enligt rapporten över Egentliga Finlands kommersiella servicenätverk (Varsinais-Suomen kaupan palveluverkkoselvitys) är dagligvaruhandelns yta per invånare i Åbolands ekonomiska region större än i medeltal i hela landet. Även dagligvaruhandelns omsättning per invånare är större i Pargas än i medeltal i hela landet.

4.2 Projekt inom handel

I Pargas är ett projekt på gång som siktar in sig på att främja näringslivet. I projektet anvisas utrymme för handel norr om segelrondellen på båda sidor av Vapparvägen. Detaljplanen som är på gång möjliggör också att man kan bygga en större båthamn i anslutning till affärsbyggnaderna i kvarteret, än den befintliga planen gör. Vapparvägens västra del är för tillfället utan detaljplan, och öster om vägen finns ett kvartersområde med affärsbyggnader och där finns S-Market. I planen som är på gång växer byggrätten vid området för S-Market från nuvarande 5 600 kvadratmeter våningsyta till 7 600 kvadratmeter våningsyta. En enskild affärens storlek får dock inte överstiga 3 000 kvadratmeter våningsyta (Pargas stad 2018b). Det är meningen att S-Markets utbyggnad och dessutom en specialaffär ska finnas i området. Lidl-kedjan har för sin del sökt affärsplats i Pargas och området vid Vapparvägen kunde vara en möjlig plats även för Lidl. Öster om Vapparvägen anvisas utrymme för kontorsbyggnader.

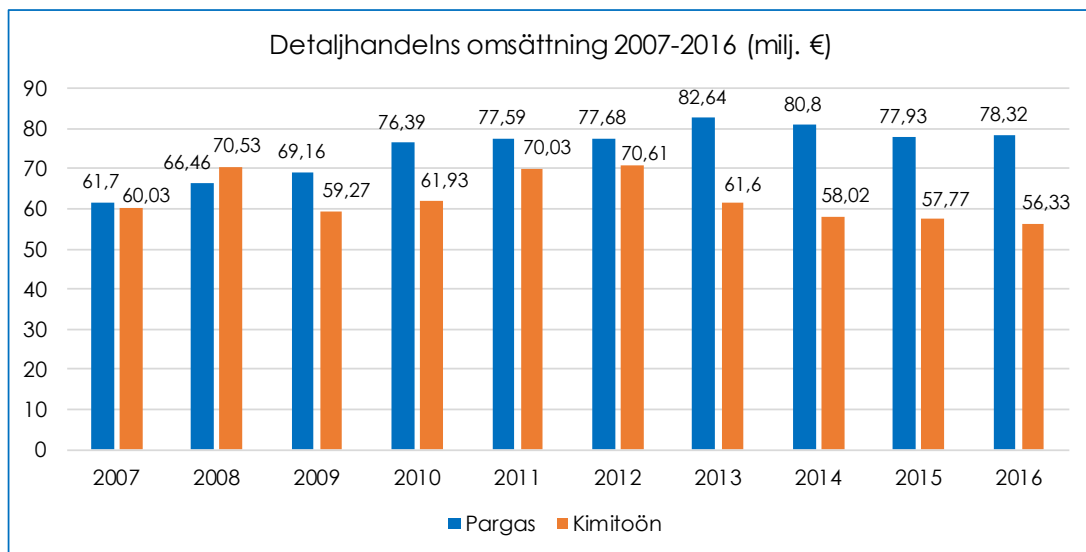
I centrumområdet är det många andra detaljplaner på gång som på sin del bidrar till stadens näringsliv. I området vid Kyrksundet planeras ett nytt bostadsområde som för sin del skulle stödja de kommersiella tjänsterna i centrum. Söder om segelrondellen mitt emot affärskvarteret vid Vapparvägen planeras ett byahus. I det område det finns simhall, bostäder och både offentliga och kommersiella tjänster. En detaljplaneändring för Skärgårdsvägens anslutningar är också på gång som förbättrar trafikförbindelserna mot K-supermarket Reimari och Norrby. En detaljplan för södra centrum är på gång för att utveckla hotellområdet.

4.3 Detaljhandelns omsättning

Detaljhandelns omsättning i hela Åbolands ekonomiska region var 134,65 miljoner euro 2016. Pargas stads andel av denna var 78,32 miljoner euro, d.v.s. 58 % och Kimitoöns andel var 56,33 miljoner euro, d.v.s. 42 % (Statistikcentralen 2018n). I Åbo, Reso och S:t Karins är utbudet inom handel och omsättningen i en helt annan klass än i de åboländska kommunerna. Detaljhandelns omsättning i Åbo var 1 554 miljoner euro, i Reso 478 miljoner euro och i S:t Karins 194 miljoner euro 2015 (Åbo stad 2018).

Största delen av detaljhandelns omsättning i Pargas består av dagligvaruhandel. Enligt rapporten över Egentliga Finlands kommersiella servicenätverk var dagligvaruhandelns andel av omsättningen 74 %, specialhandeln som kräver stora utrymmen stod för 12 % och de andra specialaffärernas andel var 14 % 2011 (Egentliga Finlands förbund 2013). Man kan inte direkt jämföra servicenätundersökningens uppgifter med situationen just nu för efter 2011 har det skett en del förändringar inom detaljhandeln i Pargas, bl.a. K-supermarkets utvidgning blev färdig 2014. I dagsläge är dagligvaruhandelns andel av omsättningen ännu högre än 2011.

Förutom detaljhandel sker det en hel del andra kommersiella aktiviteter i Pargas och t.ex. partihandelns omsättning var ca 11,93 miljoner euro 2016. Omsättningen för hotell- och restaurangverksamhet var ca 20,41 miljoner euro varav hotellverksamhetens andel var 8,1 miljoner euro och restaurangverksamhetens 12,3 miljoner euro (t.ex. caféer, restauranger, cateringverksamhet och centralköksverksamhet).

Detaljhandelns omsättning i Pargas och Kimitoön 2017–2016 (Statistikcentralen 2018n)

I Pargas växte detaljhandelns omsättning under en tio års granskningsperiod från 2007 till 2013 och efter det började den sjunka. Under 2016 som var det sista granskningsåret ökade omsättningen på nytt. Från 2007 till 2016 växte omsättningen med knappa 17 miljoner euro d.v.s. med ca 27 %. I Kimitoön har detaljhandelns situation varit sämre och 2016 var omsättningen 3,7 miljoner euro mindre än 2007.

Exakta försäljningssiffror fanns inte att tillgå för detaljhandeln i Pargas när denna utredning gjordes, och man kunde inte heller räkna ut dem från omsättningsciffrorna, eftersom sådana uppgifter som gäller enskilda arbetsställen från Statistikcentralens statistik över regional företagsverksamhet publiceras inte om det bara finns ett eller två arbetsställen. I Pargas finns av var och en affärstyp vanligtvis ett eller två stycken och därför är omsättningsstatistiken för Pargas del väldigt bristfällig. Det beräknade värdet på försäljningen inom detaljhandeln i Pargas var ca 90–97 miljoner euro 2016. De här siffrorna får man genom att lägga till omsättningen (78,32) mervärdesskatt som för dagligvaruhandeln är 14 % och för specialvaruhandeln 24 %. Eftersom största delen av omsättningen består av dagligvaruhandel i Pargas är värdet på försäljningen sannolikt närmare uträkningens nedre värde.

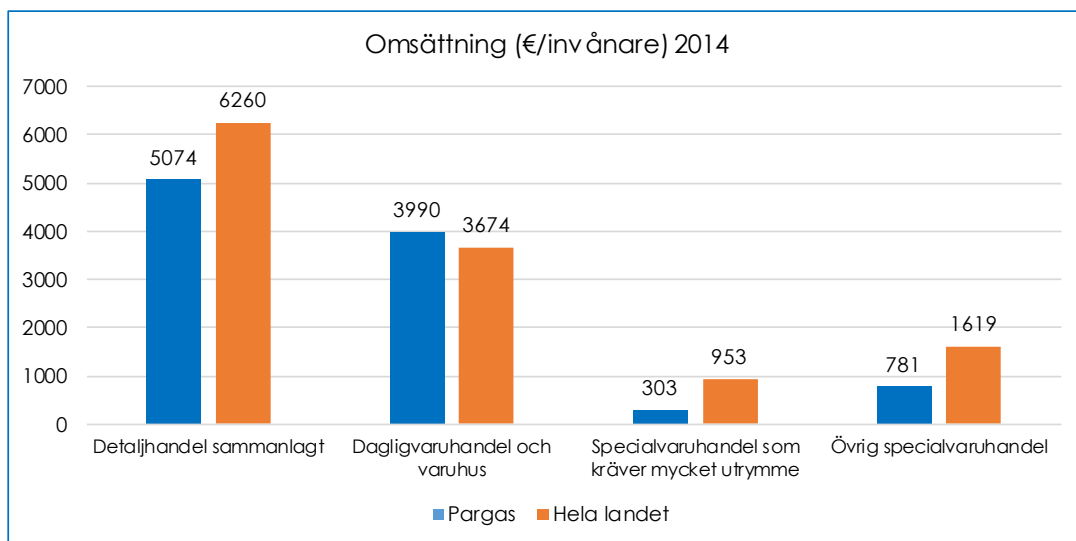
4.4 Detaljhandelns köpkraft

Utgående från köpkraften och dess utveckling kan man uppskatta tillståndet av servicenätet inom handeln och behovet av att utveckla de kommersiella tjänsterna. I uppskattningen måste man också ta i beaktande förskjutningen av köpkraften, hur stor del av köpkraften styrs utanför den egna kommunen eller hur mycket köpkraft som kommer från de andra kommunerna. Om detaljhandelns försäljning och köpkraft är på samma nivå är kommunen självförsörjande och man behöver inte söka tjänster inom detaljhandeln från annat håll.

Köpkraften uppskattas enligt invånarantal och konsumtionstal per invånare. Konsumtionstalet innebär den mängd pengar som en person använder inom detaljhandeln per år. När det talet multipliceras med antalet invånare fås en uppskattning om köpkraften i området. Som konsumtionstal har här använts Tuomas Santasalo Ky:s landskapsspecifika siffror som senast har uppdaterats 2015. Enligt dessa siffror var köpkraften i Pargas stad ca 112 miljoner euro 2015. Under samma tid var omsättningen i Pargas 77,93 miljoner euro, d.v.s. försäljningsvärdet var ca 89–96 miljoner euro. Av siffrorna kan man dra slutsatsen att köpkraften i Pargas är större än den faktiska försäljningen, d.v.s. köpkraft strömmar ut från staden. Pargasborna gör alltså sina inköp i grannkommunerna och på andra ställen utanför Pargas. Detsamma kan konstateras genom att ställa detaljhandelns omsättning

i proportion till invånarantalet. Detaljhandelns omsättning per person i Pargas stad var 5 086 euro 2016 när den i hela landet var 6 907 euro. I Pargas var alltså omsättningen per invånare mindre än genomsnittet i hela landet, och därför kan man anta att köpkraften strömmar ut mot andra ställen.

Enligt Rambolls utredning (2017) är dagligvaruhandelns omsättning i proportion till invånarantalet i Pargas lite högre än hela landets genomsnitt. Dagligvaruhandelns inköp görs vanligtvis nära bopplatsen, d.v.s. till dagligvaruhandelns natur hör att köpkraftens utflöde bort från kommunen inte är så stort som för specialhandeln och speciellt specialhandeln som kräver utrymme. När det är fråga om dagligvaruhandeln är Pargas alltså självförsörjande, och det strömmar dessutom in köpkraft från andra ställen. Här syns de sommarboendes och turisternas betydande inverkan, för man åker mera sällan från grannkommunerna mot Pargas för inköp och Pargas har ingen förbipasserande trafik.

Detaljhandelns omsättning i förhållande till invånarantalet i Pargas 2014 (Ramboll 2017)

I rapporten över Egentliga Finlands kommersiella servicenätverk har man presenterat uträkningar över tillväxten av köpkraften i området. Enligt uträkningarna skulle konsumtionspotentialen växa i Åboland, d.v.s. Pargas och Kimitoön, enligt en minimitillväxtmodell med 10 miljoner euro inom dagligvaruhandeln, med 9 miljoner euro inom specialvaruhandeln som kräver utrymme och med 16 miljoner euro inom den övriga specialvaruhandeln under tiden 2011–2035 (Egentliga Finlands förbund 2013). Servicenätsutredningens beräkningar baserar sig både på ett antagande att både befolkningen och konsumtionen ökar, vilket gör beräkningarna väldigt osäkra mot bakgrund av den kunskap man har nu. I motsats till den förutspådda ökningen har befolkningen i Åboland minskat. Även konsumtionsvanorna har ändrat från 2010-talets början då en mera kritisk syn på konsumtion och en cirkulär ekonomi blivit allt mer vanliga. Inköpen görs allt oftare på nätet och man antar att konsumtionen i framtiden kommer att allt mer koncentrera sig på tjänster och upplevelser i stället för varor. Detaljhandelns omsättning har inte heller växt jämnt år efter år, som under tiden när servicenätsutredningen gjordes. Även den allmänna ekonomiska utvecklingen med sina konjunkturedgångar och -uppgångar förorsakar osäkerhet i köpkraftsberäkningen. Det är mycket troligt att servicenätsutredningens beräkningar är för optimistiska.

I rapporten över Egentliga Finlands kommersiella servicenätverk har man även undersökt de fritidsboendes köpkraft som enligt utredningen är ca 10–20 % av de fast boendes köpkraft. År 2011 var de fritidsboendes köpkraft över 12 miljoner euro i Åbolands ekonomiska region inom dagligvaruhandeln, ca 9 miljoner euro inom specialvaruhandeln i centrum och 5,4 miljoner euro inom specialvaruhandeln som kräver utrymme. I servicenätsutredningen har man även beräknat ökningen av konsumtionspotentialen bland de sommarboende. Enligt beräkningarna skulle den potentiella konsumtionen av dagligvaror med en minimitillväxt vara 16 miljoner euro, för specialvaruhandeln i

---

centrum 13,6 miljoner euro och för specialvaruhandeln som kräver utrymme ca 8 miljoner euro bland de sommarboende i Åbolands område 2035. Beräkningen stöter dock på delvis samma problem som man överhuvudtaget har när man försöker beräkna ökningen av köpkraften.

5. NULÄGE FÖR OFFENTLIGA TJÄNSTER

5.1 Skolor och daghem

I Pargas kommunområde finns sex lågstadieskolor. Fyra av dem är svenskspråkiga och två är finskspråkiga. Malms och Skräbböle skola nära centrum och Sunnanbergs skola på Ålön, ca 10 kilometer från centrum, samt Kirjala skola på Kirjalaön ca åtta kilometer från centrum är alla svenskspråkiga lågstadieskolor. Koivuhaan koulu nära centrum och Nilsbyn koulu på ön Lielaxön ca nio kilometer från centrum är för sin del finskspråkiga skolor. I de svenskspråkiga lågstadieskolorna finns ca 520 elever och i de finskspråkiga ca 410. På grund av minskad befolkningsmängd och lägre nativitet kommer mängden av elever att minska i framtiden. Enligt prognoserna lyckas endast Sunnanbergs skola hålla sin elevmängd på samma nivå med ca 40 elever. I de större skolorna minskar elevmängderna med tiotals elever fram till 2025 (ÅU 24.10.2018).

I Pargas kommunområde finns två högstadieskolor, Sarlinska skolan som är svenskspråkig och Paraistenseudun koulu som är finskspråkig. Det finns också två gymnasier, Pargas svenska gymnasium som är svenskspråkigt och Paraisten lukio som är finskspråkigt. Högstadieskolorna och gymnasierna finns i skolcentret väster om centrum.

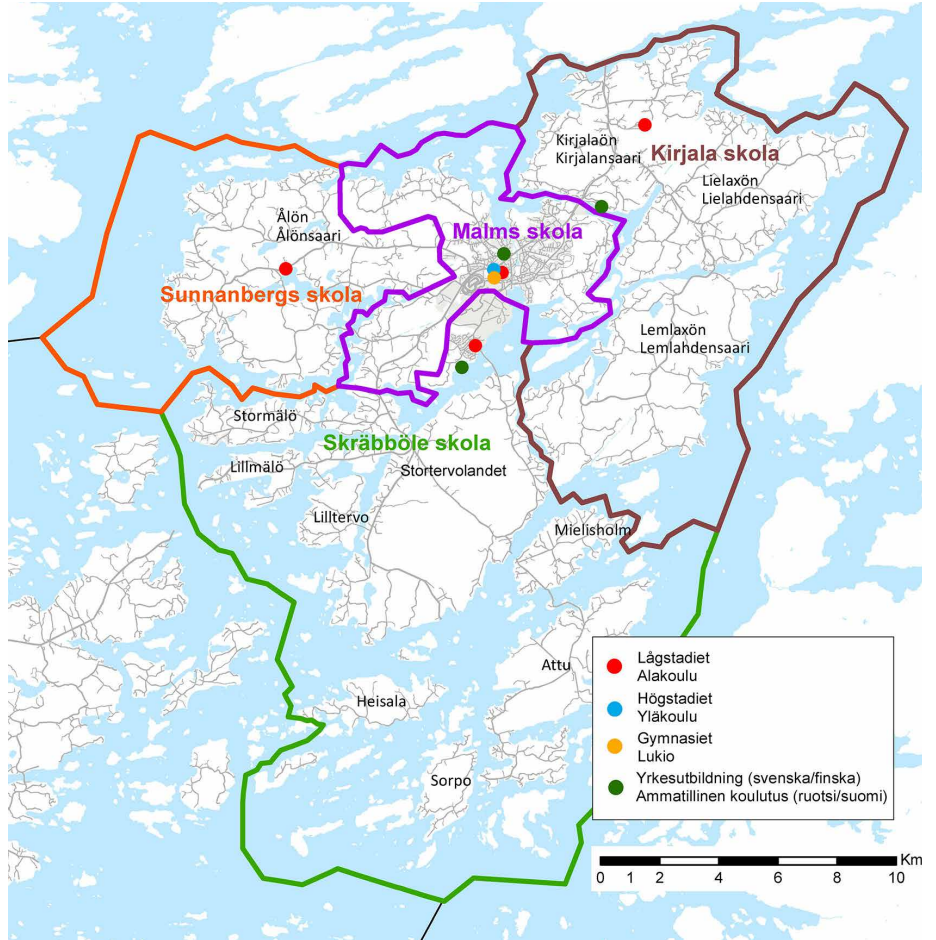
Svenskspråkiga Axxell som finns i Pargas centrum erbjuder yrkesmässig utbildning och där kan man få sin yrkesexamen eller studera i folkhögskolan och delta i kortkurser. I Pargas finns också svenskspråkiga Optima som ger yrkesinriktad specialutbildning. Finskspråkig yrkesmässig utbildning ger yrkesinstitutet Livia, bättre känt som Fiskeriskola, som är ett fiskeri- och miljöinstitut som finns på Kirjalaön. I fiskeri- och miljöinstitutet kan en del examina avläggas på svenska. Andra läroanstalter är tvåspråkiga musik- och dansinstitutet Arkipelag, tvåspråkiga medborgarinstitutet Kombi och den svenskspråkiga folkhögskolan Västra Nylands folkhögskola som har enskilda studielinjer i Pargas. Grundundervisning i konst erbjuds i Pargas kommunområde av förutom Arkipelag av Pargas konstklubb Pictura, Konst- och hantverksskolan Åbolands Hantverk och Åbolands teaterskola som upprätthålls av Åbolands Ungdomsförbund.

I Pargas kommunområde finns sammanlagt 10 daghem. En del av dem är tvåspråkiga och en del enspråkiga. Två svenskspråkiga daghem fungerar med köpservice från Folkhälsan. Det finns ca 500 daghemsplatser. Dessutom finns det i Pargas kommunområde tre svenskspråkiga och två finskspråkiga gruppfamiljedaghem som vart och ett har 12 platser. Pargas har också några familjedagvårdare. Dagvårdsplatserna i Pargas kommunområde finns huvudsakligen nära centrum men också på Kirjalaön längs med pendlingssträckan mot Åbo. Förundervisningen i Pargas sker huvudsakligen i samband med daghemmen.

5.2 Social- och hälsovårdstjänster samt ungdomstjänster

Pargas hälsovårdscentral finns i Bläsnäs och den sköter tjänsterna inom primärvården i Pargas kommunområde. Tjänster som erbjuds vid hälsovårdscentralen är bl.a. läkar- och sjuksköttarmottagning, tandvård, diabetesrådgivning och fysioterapi. På hälsovårdscentralen finns två bäddavdelningar. I samband med den ena finns den geriatriska polikliniken och vårdenheten för patienter med minnesjukdomar. Företagshälsovården verkar också i samband med hälsovårdscentralen. Rådgivningsverksamheten i Pargas finns i familjehuset Ankaret i centrum, avskilt från hälsovårdscentralen. I Ankaret finns förutom rådgivningen även bl.a. talterapi- och psykologtjänster för barn samt familjeverksamhet som t.ex. lekparcs- och familjecaféverksamhet.

Svenskspråkiga skolor och elevupptagningsområden för svenskspråkiga lågstadieskolor i Pargas kommunområde

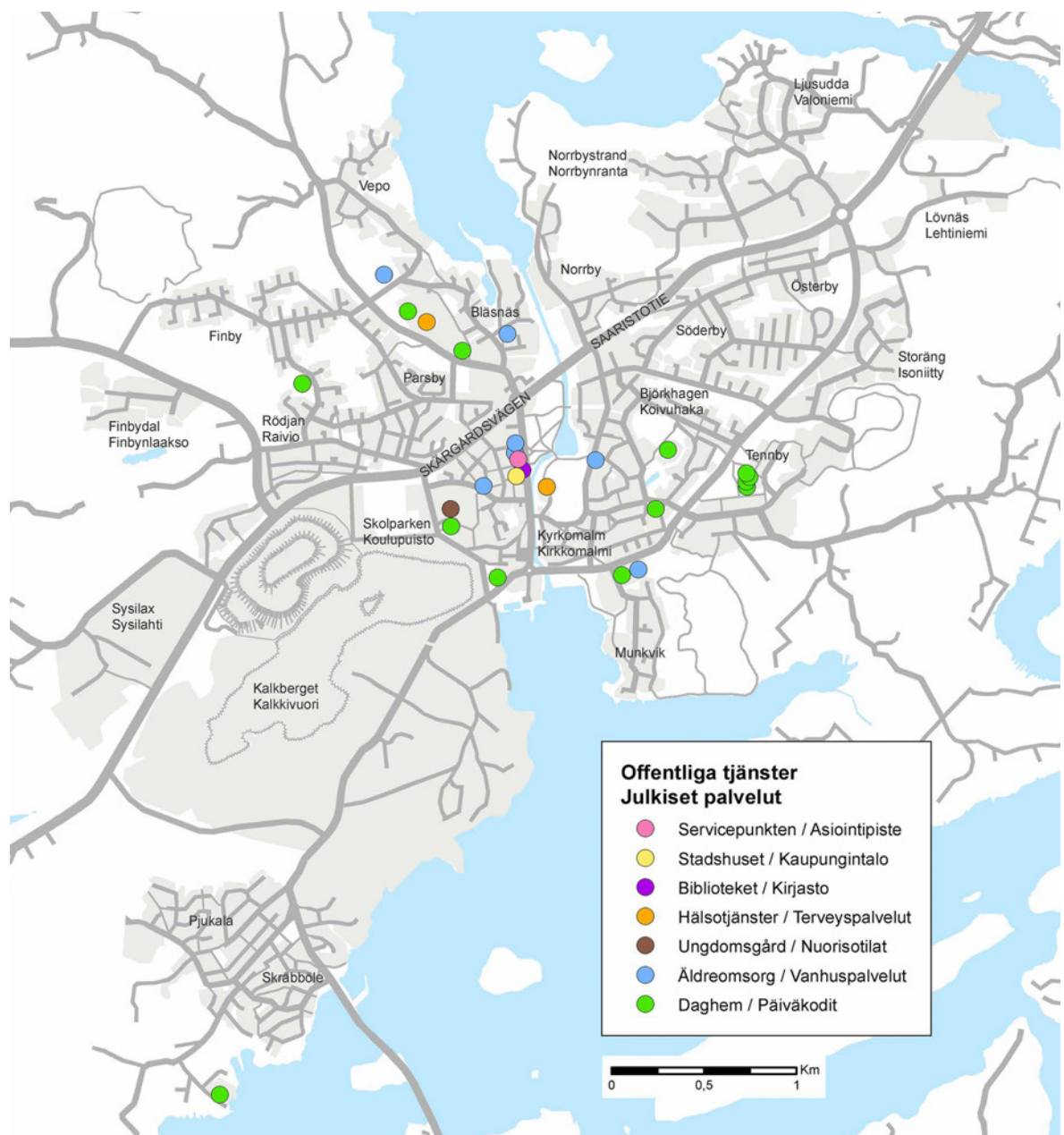

Finskspråkiga skolor och elevupptagningsområden för finskspråkiga lågstadieskolor i Pargas kommunområde

Till stadens hälsovårdstjänster hör också miljö- och hälsoskydd som har i uppgift att sköta om bl.a. livsmedels- och hushållsvattenövervakningen samt veterinärmedicinen. Stadens veterinärmottagning finns i centrum nära familjehuset Ankaret.

Pargas socialcentral finns i stadshuset i centrum. Stadens socialtjänster består bl.a. av barnskydd, ungdomsarbete, missbrukarvård, socialarbete, flyktingarbete och handikapptjänster. Till stadens sysselsättningstjänster hör ungdomsverkstaden Aktiva samt verksamhetscentralen Kikaren, som erbjuder unga arbetslösa och långtidsarbetslösa rådgivning och verksamhet som främjar sysselsättning. Tjänster som staden erbjuder ungdomar är förutom ungdomsarbetet och ungdomsverkstaden bl.a. att hålla ungdomsgårdarna. Ungdomsgårdarna i Pargas kommunområde finns i idrotts- och ungdomsgården Piug nära skolcentret.

Offentliga tjänster i Pargas tätort

5.3 Äldreomsorg

Den kommunala äldreomsorgen har som mål att stöda äldre och handikappade så att de kan bo i sitt hem så länge som det är meningsfullt. Till stadens äldreomsorg hör bl.a. hemvården d.v.s. hemservicen och hemsjukvården, dagverksamheten, stödet för närståendevård och olika andra stödtjänster som t.ex. måltids- och färdtjänster. Serviceboende är ett alternativ för äldre som inte mer klarar sig i sitt hem. I Pargas kan de äldre få rådgivning och handledning i frågor som hänförs till äldreomsorgen från rådgivningscentralen Seniorum som finns i statens ämbetshus i Postens gamla lokaler.

I Pargas kommunområde finns det bostäder för kommunalt serviceboende i Björkebo i Tegelhagen som har sammanlagt 63 platser i gruppboende, enskilda lägenheter och inom boende med trygghetsservice. Dessutom har staden gruppboende i Tennby som är ämnade för äldre. Pargas stad köper även vid behov platser som finns i privata serviceboende. Serviceboende som upprätthålls av föreningar och den privata sektorn i Pargas är bl.a. Folkhälsan i Munkviken samt Attendos Lilla Ro Hemmet i Bläsnäs. Dessutom har Pargas Seniorhem som är i privat regi och som finns nära hälsovårdscentralen bostadsrättslägenheter som är planerade för de äldre men i samband med dem finns det inte andra tjänster inom äldreomsorgen. Kårkulla samkommun som erbjuder tjänster för handikappade har platser med anstaltsvård i Kårkullaområdet på Kirjalaön och bostadstjänster i olika enheter även i Pargas centrum (Kårkulla samkommun 2015).

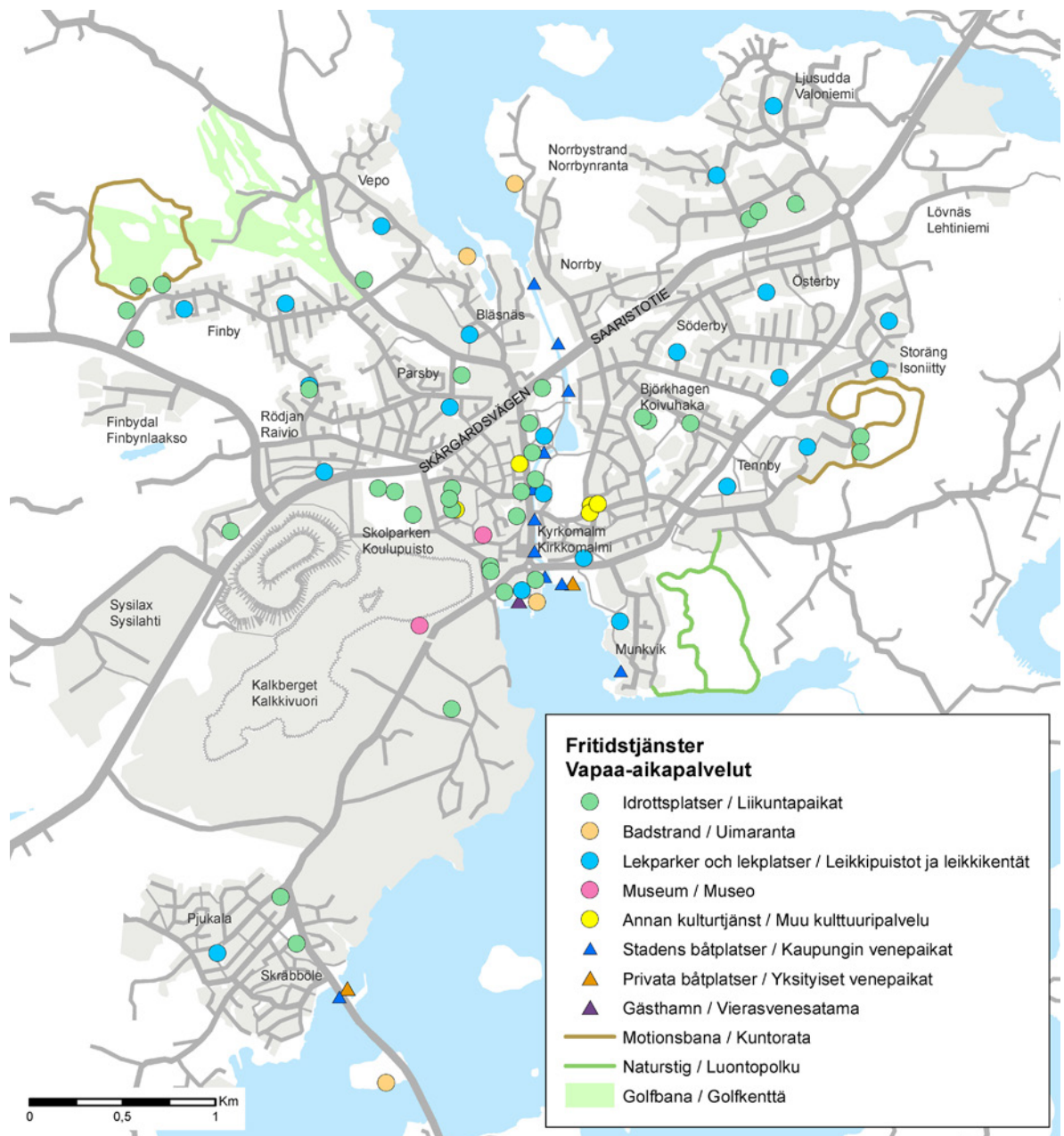
5.4 Kultur-, idrotts- och fritidstjänster

Kulturlivet och idrottssysselsättningen i Pargas stöder sig i hög grad på aktiv föreningsverksamhet som stadens kulturnämnd stöder med verksamhets- och projektunderstöd. Staden delar också varje år ut ett kulturpris och hembygdspris. Staden erbjuder också scen-, konsert- och idrottsutrymmen i idrotts- och ungdomsgården Piug samt utställningsutrymmen i Gamla kommunalstugan och i stadshusets matsal. Bio Sydväst som visar filmer i olika kommunaldelar är också en tjänst som staden erbjuder på. Biljetterna är billigare än de kommersiella biografernas biljetter.

Pargas stadsbibliotek hör tillsammans med de andra kommunaldelarnas bibliotek och Kimitoöns bibliotek till det åboländska bibliotekssamarbetet Blanka. Biblioteket som finns i stadshuset är öppet från måndag till lördag och det har i medeltal 500 besökare på vardagar och 150 besökare på lördagar. Förutom traditionella bibliotekstjänster har biblioteket utrymmen för studier, arbete, möten och utställningar. Det är också möjligt att använda dator och digitaliseringsstudio i biblioteket. För tillfället är det också möjligt att låna en elcykel på biblioteket.

Pargas stad har inget eget museum men i Pargas kommunområde finns tre museer som upprätthålls av hembygdsföreningen; hembygdsmuseet i centrum, industrimuseet bredvid dagbrottet och Skyttala museum mitt i kulturlandskapet på Ålön. Dessutom äger föreningen eller har del i många museala objekt på Gamla Malmen. Museerna håller öppet under sommaren och under olika evenemang som Gamla Malmens julmarknad. I Pargas centrum finns också ett privat konstgalleri ArtBank som ställer ut en samling med konstverk av Salvador Dalí och som också har andra konstutställningar.

Staden har också olika slag av idrottslokaler inomhus och utomhus i idrotts- och ungdomsgården samt i samband med skolorna. Vid centralidrottsplanen finns en fotbollsplan och ishall. I Pargas centrum och i närheten finns beachvolleyplaner, tennisplaner, en äventyrsgolfbana och frisbeegolfbanor. På norra sidan av centrum finns två badstränder och dessutom finns det nära centrum flera mindre badplatser. I Finnby och Tennby finns det motionsbanor. I Finnby finns det på vintern skidspår. I närheten av Pargas centrum finns det dessutom flera idrottsanläggningar som upprätthålls av föreningar och privata aktörer som t.ex. golfbanan, ridstall, bowlinghall, sporthall och fotbollshall. Situationen är bra när det är fråga om idrottslokaler i Pargas, men staden har ingen simhall, vilket anses vara en stor brist i fritidsutbudet.

Fritidstjänster i Pargas tätort. På kartan har utmärkts både offentliga och privata tjänster.

Pargas stad har i Pargas kommunområde ca 450 båtplatser som kan hyras och de flesta finns nära centrum. Båtplatserna i tätortsområdet finns nästan alla vid Kyrksundet och i Snäckvikens och Skräbböles båthamnar. Förutom stadens båtplatser har också båtclubbarna bryggplatser i Snäckviken och Skräbböle. Dessutom finns det vid vissa bostadsområden båtplatser för bryggandelagen. I Pargas gästhamn på Kalkholmen finns 63 båtplatser och andra tjänster som har med båtliv att göra.

5.5 Kollektivtrafiken

Kollektivtrafikförbindelserna från Pargas till S:t Karins och mot Åbo är bra och även mot skärgården körs det flera bussturer per dag. På morgonen och eftermiddagen går det fyra bussturer per timme mot Åbo, under andra tider går det i regel två per timme. Busslinjen som går mot Nagu, Korpo och Houtskär kompletterar turerna i Åbo–Pargas-linjen. Kollektivtrafiken är omtyckt, speciellt den som går mot Åbo: Från Pargas busstation stiger man in i den buss som går mot Åbo över 200 gånger

i dygnet och mot skärgården över 90 gånger i dygnet (NTM-centralen 2018a). Pargas hör inte till Föli, kollektivtrafikområdet för kommunerna i Åboregionen, men regionbiljetten är förmånlig för Pargasborna.

Den inre kollektivtrafiken i staden i Pargas kommunområde består av skolturer på morgonen och eftermiddagen, av anropstaxi som kompletterar busslinjerna och av servicelinjen som kör tre dagar i veckan. De inre busslinjerna går till Granvik på Stortervolandet, Sydmo på Ålön och Brattnäs på Lemlaxön. Med anropstaxi kan man åka till Attu och Jermo i södra skärgården och Bollböle och Rövarnäs på Lemlaxön. Servicelinjen har tre linjer i centrum som kör via hälsovårdscentralen. Anropstaxin och servicelinjen ska beställas i förväg föregående dag.

5.6 Övriga offentliga tjänster

I Pargas stadshus finns en servicepunkt som upprätthålls av kommunen och som är gemensam för den offentliga förvaltningen. Vid servicepunkten kan man utnyttja stadens tjänster och dessutom sköta ärenden som gäller FPA, polisens tillståndsförvaltning, skatteförvaltning, magistraten och arbets- och näringsbyrån. I samband med servicepunkten finns även FPA:s kundservice och magistratens offentliga notarie som betjänar under vissa tider och med tidsbeställning. FPA, magistraten, skattebyrån, arbets- och näringsbyrån och posten har stängt sina egna betjäningsspunkter i Pargas under de senaste åren. En del av magistratens och arbets- och näringsbyråns tjänster finns fortfarande tillgängliga med tidsbeställning i ämbetshuset. R-kiosken har postens tjänster och S- och M-markert har paketautomater. Vid Pargas polisstation finns polisjour och tjänster som gäller tillstånd under viss tid. Polispatrullerna kommer från Åbo till Pargas. Pargas brandstation som hör till Egentliga Finlands räddningsverk finns på norra sidan av centrum i Bläsnäs.

6. SLUTSATSER

I Pargas kommunområde ligger tjänsterna i regel i centralorten och de är lättillgängliga via vägnätet. I centralorten har bebyggelsen, arbetsplatserna och tjänsterna koncentrerats inom en radie på två, tre kilometer från centrum, vilket betyder att tjänsterna i huvudsakligen är tillgängliga även till fots eller med cykel. Förutom att tjänsterna är tillgängliga är de dessutom mångsidiga. Pargas centralort har en jämn fördelning av både lokala, kommunala och regionala tjänster. De lokala tjänsterna omfattar närservice som daghemmen och närbutikerna, medan kommunala tjänster är t.ex. hälsocentralen och högstadieskolorna. De regionala tjänsterna har det största verkningssområdet. Till dessa hör t.ex. polisstationen och yrkesinstitutet. Under de senaste åren har några statliga tjänster dragits in och lagts ner, men utvecklingen är likadan i hela landet och anknyter inte direkt till Pargas eller omständigheterna i Pargas.

Situationen i staden är bra med tanke på kommersiella tjänster, speciellt inom dagligvaruhandeln. Inom specialvaruhandeln och speciellt inom specialvaruhandeln som kräver utrymme är utbudet ganska litet och de här tjänsterna söker man mest från grannkommunerna. I Pargas ökar turisterna och de fritidsboende efterfrågan på tjänster och köpkraften. Även stadens tvåspråkighet hjälper att upprätthålla en god servicenivå speciellt när det gäller de offentliga tjänsterna.

Att befolkningen minskar och åldras och att konsumtionsbeteendet förändras medför i framtiden utmaningar för tjänsterna i Pargas. Många projekt är emellertid på gång i staden. Om de genomförs, ökar såväl efterfrågan som utbudet på tjänster. Som bäst planläggs mer boende i centrum och kvarteret för kommersiella tjänster vid segelrondellen förnyas, vilket möjliggör mångsidigare tjänsteutbud i området. Om Pargasleden blir verklighet, ökar efterfrågan och utbudet på tjänster i Pargas. En kortare och snabbare vägförbindelse till Åbo och motorvägen Åbo–Helsingfors skulle göra Pargas till en mera lockande plats att bo i och som fritidsställe.

Källor och bakgrundsmaterial

- Airix Ympäristö (2013). Turun saariston rengastie – reittikohteen benchmarking. <https://docplayer.fi/5146151-Turun-saariston-rengastie-reittikohteen-benchmarking-3-6-2013.html>.
- Arbets- och näringsministeriet (2011). Loma-asumisen taloudelliset ja työllisyysvaikutukset Suomessa. Arbets- och näringsministeriets rapporter 21/2011.
- Askola, Hanna & Takala, Oona & Tefke, Joni (2017). Veneilyn määrä sekä sen taloudelliset ja ympäristövaikutukset Suomessa. Trafin tutkimuksia 4/2017.
- Egentliga Finlands förbund (2010a). Kesäasukkaat. <https://www.varsinais-suomi.fi/fi/tehtaevaet-ja-toiminta/suunnittelu-ja-kaavoitus/maakuntakaava/43-tehtaevaet-ja-toiminta/yhteistyoe-ja-edunvalvonta/443-kesaasukkaat>.
- Egentliga Finlands förbund (2010b). Egentliga Finlands landskapsplan. Lojoregionen, Åboregionens kranskommuner, Åboland och Vakka-Suomi. Plankartan, planbeteckningarna och -bestämmelserna, planbeskrivningen med bilagor.
- Egentliga Finlands förbund (2013). Varsinais-Suomen kaupan palveluverkkoselvitys. Ramboll Finland Oy.
- Egentliga Finlands förbund (2017). Palvelut Varsinais-Suomen taajamissa. Analys 4.4.2017. http://www.lounaistieto.fi/wp-content/uploads/2017/04/keskusverkko_2017.pdf.
- Egentliga Finlands förbund (2018a). Landskapets tillstånd. Översikt av utvecklingen i Egentliga Finland våren 2018.
- Egentliga Finlands förbund (2018b). Etapplandskapsplanen för markanvändning, service och trafik i Egentliga Finlands tätorter. Plankartan, planbeteckningarna och -bestämmelserna, planbeskrivningen med bilagor.
- Egentliga Finlands förbund (2018c). Gällande landskapsplan. Kombinationskarta över etapplandskapsplanerna för Egentliga Finland. <https://www.varsinais-suomi.fi/fi/tehtaevaet-ja-toiminta/suunnittelu-ja-kaavoitus/voimassa-oleva-maakuntakaava>.
- Kärkulla samkommun (2015). Service – Specialomsorg. <http://www.karkulla.fi/service/specialomsorg/>.
- Lantmäteriverket (2017). Terrängdatabas 8/2017. Geodatamaterial. <https://tiedostopalvelu.maanmittauslaitos.fi/tp/kartta>.
- Lounaistieto (2018). Turun seudun MAL-seuranta. Matkailun edistäminen. <http://www.lounaistieto.fi/tietopalvelut/mal/matkailun-edistaminen>.
- NTM-centralen i Egentliga Finland (2018a). Statistik över busstrafik 11/2017.
- NTM-centralen i Egentliga Finland (2018b). Statistik över cykelturister på Skärgårdens Ringvägar.
- NTM-centralen i Egentliga Finland (2018c). Statistik över övernattningar i Pargas.
- Pargas stad (1994). Pargas – Delgeneralplanen för centrumregionen. Plankartan, planbeteckningarna och -bestämmelserna, planbeskrivningen med bilagor. Suunnittelukeskus Oy.
- Pargas stad (2017). Budget 2018 och ekonomiplan 2019–2020.
- Pargas stad (2018a). Kreativ skärgård – Pargas stads strategi 2018-2022. Del 1. Learningmiles Oy.
- Pargas stad (2018b). Pargas stad - Vapparvägens affärskvarter, detaljplan och detaljplaneändring. Planförslagets beskrivning 13.8.2018, justerad 10.10.2018. Ramboll Finland Oy.
- Pargas stad (2018c). Personalrapport 2017.
- Pargas stad/Paraisten kaupunki (2018). Pargas stads webbplats www.pargas.fi/www.parainen.fi.
- Ramboll Finland Oy (2017). Parainen, Vapparintien kaupallinen konsepti. Slutrapport 9.10.2017. Pargas stad.
- Statistikcentralen (2015). Befolkningsprognos 2014 efter ålder och kön områdesvis 2015–2040. Seutunet, Pargas.

-
- Statistikcentralen (2018a). Antal fritidshus efter område 1970–2018. Statistikcentralens PxWeb databaser. StatFin – Boende – Byggnader och fritidshus. <https://pxnet2.stat.fi/PXWeb/pxweb/sv/StatFin/>.
- Statistikcentralen (2018b). Fritidshus 2017. https://www.stat.fi/til/rakke/2017/rakke_2017_2018-05-25_kat_001_sv.html.
- Statistikcentralen (2018c). Kommunernas nyckeltal. <http://tilastokeskus.fi/tup/alue/kuntienavainluvut.html#?year=2017&active1=445&active2=SSS>.
- Statistikcentralen (2018d). Arbetsplatser i Pargas delområdesvis 2016. Seutunet, Pargas.
- Statistikcentralen (2018e). Pendlingsflöden 2016. Pendling efter kommun 2007–2016. Seutunet, Pargas.
- Statistikcentralen (2018f). Byggnader och bostäder 2016. Statistikcentralens PxWeb databaser. Öppen data efter postnummerområde – Datamaterial publicerat 2018 – Byggnader och bostäder 2016. http://pxnet2.stat.fi/PXWeb/pxweb/sv/Postinumeroalueittainen_avoin_tieto/.
- Statistikcentralen (2018g). Räknare av arbetsställen. Statistikcentralens PxWeb databaser. Räknare av arbetsställen – Räknare av arbetsställen efter kommun. <http://pxnet2.stat.fi/PXWeb/pxweb/fi/Toimipaikkalaskuri>.
- Statistikcentralen (2018h). Arbetsplatser efter näringsgren och kommun 2007–2016. Seutunet, Pargas.
- Statistikcentralen (2018i). Sysselsatta, arbetsplatser och arbetsplatssufficiens 2007–2016. Seutunet, Pargas.
- Statistikcentralen (2018j). Befolkning efter ålder och kön områdesvis 2010-2017. Befolkningens åldersstruktur efter ekonomisk region 1990–2017. Seutunet, Pargas.
- Statistikcentralen (2018k). Befolkningens medelålder 2017. Befolkningens medelålder efter kommun 1990–2017. Seutunet, Pargas.
- Statistikcentralen (2018l). Befolkningsförändringar efter kommun och ekonomisk kommun i Egentliga Finland 1990–2016. Seutunet, Pargas.
- Statistikcentralen (2018m). Befolkningsförändringar efter händelsemånad och område 2018. Förhandsuppgifter om befolkningsförändringar 2014–2018. Seutunet, Pargas.
- Statistikcentralen (2018n). Arbetsställen hos företag efter kommun 2016. Arbetsställen efter näringsgren och kommun 2013–2016. Statistik över regional företagsverksamhet. Seutunet, Pargas.
- Stugbarometern 2016. Skärgårdsdelegationen, Jord- och skogsbruksministeriet. FCG Finnish Consulting Group Oy.
- SYKE (2017). Samhällsstrukturens zoner 2015 (YKR). Geodatamaterial http://www.syke.fi/fi-FI/Avoin_tieto/Paikkatietoaineistot.
- Trafikverket (2018). Trafikmängder. <https://julkinen.liikennevirasto.fi/webgis-sovellukset/webgis/template.html?config=liikenne>.
- Trygga skärgårdsboendet r.f. (2011). Projektet Trygga skärgårdsboendet. Slutrapport – nulägesanalysen.
- Tuomas Santasalo Ky (2015). Ostovoima maakunnittain 2015. <https://tuomassantasalo.fi/ostovoima>.
- Turun Sanomat (29.9.2018). Kohisten kasvava LM-Dental on Paraisten paras veronmaksaja.
- Turun Seutusanomat (19.5.2016). Saariston Rengastie täyttää 20 vuotta.
- Åbo stad (2018). Turun kaupan palveluverkkoselvitys 2019. Realprojekti Oy.
- Åbo Underrättelser (24.10.2018). Elevantalet i Pargas sjunker drastiskt.